

Afgørelser – Reg. nr.: 02629.00

Fredningen vedrører: Gelsådal

Domme

Taksationskommissionen 07-05-1984

Naturklagenævnet

Overfredningsnævnet 28-12-1983

Fredningsnævnet 28-02-1983

Kendelser

Deklarationer

TAKSATIONSKOMMISSIONEN>

TAKSATIONSKOMMISSIONEN
VEDRØRENDE NATURFREDNING

REG. NR. 2629 A^I

ADRESSE:
AMALIEGADE 13, 1256 KØBENHAVN K
TLF. 01-119565

7/5-1984

Sag nr. 196. Fredning af en del af Gelsådal.

Kendelse:

(Meddelt den 7. maj 1984)

Overfredningsnævnets afgørelse af 28. december 1983 om erstatning i anledning af fredningen af en del af Gelsådal i Gram kommune er påklaget til taksationskommissionen vedrørende naturfredning af Tove Berg Møller.

Taksationskommissionen har den 14. april 1984 besigtiget det fredede areal og forhandlet med klageren, der var repræsenteret af sin ægtefælle Leo Enggaard og advokat A. Tychsen, Toftlund. For fredningsmyndighederne mødte Sønderjyllands amtsråd ved amtsrådsmedlemmerne Helge Jensen og Chr. Johannsen samt afdelingsleder Chr. Blinkenberg.

For taksationskommissionen har klageren påstået den erstatning, der er tillagt hende som tidligere ejer af matr.nr. 45 Enderupskov, Gram, i anledning af fredningens forbud mod udnyttelse af råstoffer, forhøjet til 137.500 kr., der påstås forrentet fra den 1. oktober 1974, subsidiært fra den 29. august 1980, da kravet blev konkretiseret over for fredningsnævnet. Det tidligere fremsatte krav om en yderligere

erstatning på 150.000 kr. for en ikke opnået forbedret udsigt fra ejendommens bygninger er ikke gentaget for taksationskommissionen.

Til støtte for erstatningskravet har advokat Tychsen gjort gældende, at der uden fredningen kunne være indvundet i hvert fald 110.000 m³ grus og sand på det omhandlede areal, heraf 10% grus, som ville have indbragt ejeren en graveafgift fra grusgravningsentreprenør på 3,50 kr. pr. m³, og 90% sand til en graveafgift på 1 kr. pr. m³.

Advokat Tychsen har anført, at den begrundelse, overfredningsnævnet har anført for at begrænse erstatningen til entreprenørfirmaet Kummerfeldt, ikke har gyldighed over for ejerens erstatningskrav. Det erkendes, at ejeren i tilfælde af, at fredning ikke var sket, ikke havde kunnet påregne ret til udvinding af råstoffer ud over den 1. juli 1988, jfr. § 22, stk. 2, i råstoflov nr. 237 af 8. juni 1977. Råstofmængden på matr.nr. 45 kunne imidlertid være udnyttet inden dette tidspunkt, hvis fredningen ikke havde stillet sig hindrende i vejen. Det er ikke afgørende, at entreprenør Kummerfeldt har koncentreret interessen om de to andre grusgrave på ejendommen. Hvis man havde vidst, at det var af betydning at udvinde hele råstofmængden i løbet af kort tid, må det antages, at man kunne have frigjort sig fra aftalen med Kummerfeldt og enten selv eller ved en anden entreprenør have udnyttet reserven på matr.nr. 45. Advokat Tychsen har i denne forbindelse henvist til en erklæring af 20. april 1982 fra vognmand Jens Willatzen, Toftlund, som bekræfter, at han i 1977/78 tilbød Tove Berg Møller at aftage 2.-300.000 m³ fyldsand fra arealet syd for amtsvejen i Enderupskov.

Om mængden og sammensætningen af råstofferne på matr.nr. 45 har advokat Tychsen henvist til rapporten af 23. november

1979 fra Dansk Geoteknik A/S og til den beregning, der er foretaget af entreprenør Kummerfeldt. Denne opgørelse bør lægges til grund snarere end den af amtsrådets plan- og miljøadministration foretagne beregning, som bl.a. er behæftet med den fejl, at der ikke er taget tilstrækkeligt hensyn til højdeforskellene i terrænet, hvorfor der opereres med en for lav gennemsnitlig gravedybde. Til dokumentation af de råstofpriser, der ligger til grund for beregningen af erstatningskravet, har advokat Tychsen henvist til nogle erklæringer, han har indhentet til brug for sagen, fra formanden for Sønderjyllands Grus-Entreprenørforening, fabrikant K. Meldgaard, Rødekro, og fra entreprenør Egon Dethlefsen, Agerskov.

De mødende amtsrådsmedlemmer har bl.a. oplyst, at det er amtsrådets faste praksis ikke at tillade udvinding af grus og sand i større dybde end 1 m over grundvandspejlet. Om fyldsand har de oplyst på linje med det i plan- og miljøadministrationens skrivelse af 28. oktober 1981 anførte, at det findes i store mængder i denne del af Sønderjylland. Det er og har også hidtil været vanskeligt at sælge; ved anlægget af det fremskudte dige i Vadehavet anvendtes materialer indvundet fra søterritoriet.

Taksationskommissionens bemærkninger:

Entreprenørfirmaet Kummerfeldt har ifølge tinglyst aftale eneret til at udvinde grus og sand på det omhandlede areal indtil den 31. december 1989, det vil sige i hele det tidsrum, hvor det efter § 22, stk. 2, i råstofloven af 8. juni 1977 kunne påregnes, at udvinding kunne ske. Som antaget i overfredningsnævnets erstatningsafgørelse må det lægges til grund, at Kummerfeldt, der endnu havde lettere adgang til de

materialer, der var afsætning for, i de to allerede påbegyndte gravninger andetsteds på ejendommen, næppe ville have påbegyndt gravning på det her omhandlede, tredje areal. Et erstatningskrav kan således ikke støttes på, at ejeren er gået glip af en graveafgift fra Kummerfeldt, der ville være kommet til udbetaling, hvis fredning ikke var sket. Kommissionen finder det heller ikke godtgjort, at ejeren på et tidspunkt før fredningssagens rejsning kunne have frigjort arealet fra forpligtelsen ifølge aftalen med Kummerfeldt, ligesom det efter kommissionens skøn er lidet sandsynligt, at ejeren kunne have iværksat gravning på dette areal ved en anden entreprenør. I sidstnævnte henseende henvises til, at der er tale om et lille areal med råstofforekomster, som efter alt foreliggende må bedømmes som værende af beskeden kvalitet, hvortil kommer, at afsætningsmulighederne har været begrænsede. Taksationskommissionen finder herefter ikke grundlag for at forhøje det tilkendte erstatningsbeløb og stadfæster derfor overfredningsnævnets afgørelse. Der er ikke grundlag for at ændre bestemmelsen om erstatningsbeløbets forrentning.

Herefter bestemmes:

Overfredningsnævnets afgørelse af 28. december 1983 om erstatning til Tove Berg Møller som tidligere ejer af et areal under ejendommen matr.nr. 45 Enderupskov, Gram stadfæstes.

I godtgørelse for sagsomkostninger under sagens behandling for taksationskommissionen tillægges der Tove Berg Møller 1.500 kr.

J. Lunøe

Karl Nielsen

Jens Peder Jensen

OVERFREDNINGSNÆVNET >

FREDEDE AREALER

Kommune Græn

Ejerlav. Enderupskov

Matr. nr. 12, 13, 24, 34, 35,
36, 48, 50, 102,
137, 174 m.fl.
1, 2, 7, og 8.Lokalitet: Gelsådalene ved Stens-
bæk plantage.

Stensbæk.

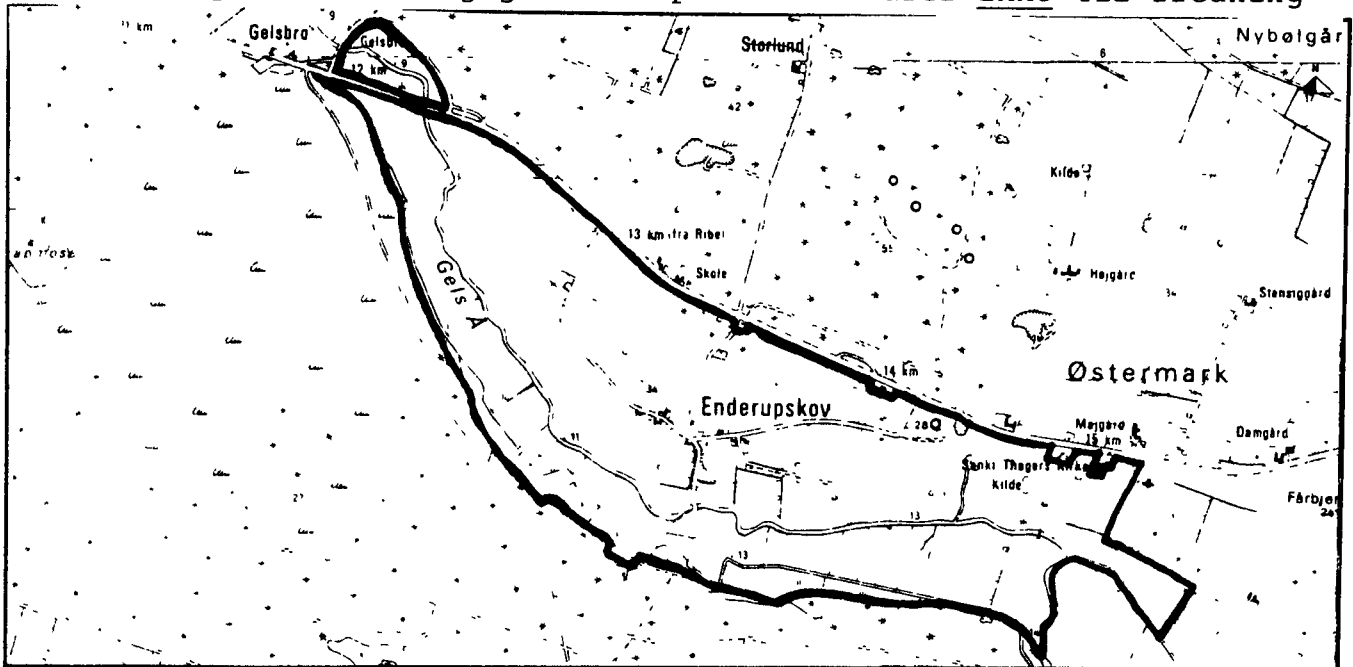
J.nr.

F.N. j.nr.: 220/72

O.F.N.j.nr.:

F.P.U.j.nr.: 540-90-7-72

Den indtegnede fredningsgrænse = påstand. Svarer ikke til fredning

Reproduceret af Sønderjyllands Amtsråd med tilladelse (A400/76) af Geodætisk Institut.

Kort nr. 1112 I SØ

Bekendtgjort: 4.9.1974

Fredningsnævnets kendelsesdato:

Overfredn.nævnets kendelsesdato: 28/12 1983

Arealstørrelse: ca. 223 ha

Interessezone: I (landområde af største interesse)

Formål: Værne værdifuldt landskab og samle 5
fredninger til en enhed.

Skala: 1:25.000

Sagsrejser: Danmarks Naturfrednings-
forening

Kort udarbejdet dato: 16.11.1978

Kort revideret dato:

Kort revideret dato:

Ejerforhold: Private, staten

Påtaleret: Fredningsnævnet, Sønderjyl-
lands amtsråd og Danmarks
Naturfredningsforening.Diverse: Der anlægges p-plads på matr
nr. 48 og 174 Enderupskov.

Indhold

Arealerne skal bevares i deres nuværende tilstand, således at de stadig må benyttes landbrugsmæssigt. Der må foretages dræning og grøftning. Terrænformerne må ikke ændres ved afgravning eller opfyldning. Undtaget gravning af sand og grus til eget brug. Vejudretninger må ikke foretages uden tilladelse. Eksisterende bro ved Enderupskov erstattes af træbro (planerne godkendes af påtaleberettigede). Udenfor de arealer der allerede er træbevoksede, må tilplantning ikke finde sted uden tilladelse (gælder dog ikke nødvendige læhegn). Opførelse af bygninger er ikke tilladt.

Der må ikke opstilles beboelsesvogne, boder, skure, master, tårne, transformerstationer, benzinanlæg eller skæmmende indretninger. Etablering af teltlejre og campingpladser må ikke foretages.

1112 L 114
1112 I SØ

REG. NR. 2629 ~~A~~

28/12-1983

Overfredningsnævnets afgørelse

af 28. december 1983

om fredning af en del af Gelsådalen i Gram kommune,
Sønderjyllands amt (sag nr. 2564/83).

Fredningsnævnet for Sønderjyllands amts nordlige fredningskreds har den 28. februar 1983 afsagt kendelse om fredning af et ca. 160 ha stort område af Gelsådalen i Gram kommune. Det fredede område omfatter ca. 4 km af Gelsåen samt dele af 17 ejendomme i privat eje og arealer ejet af staten og Gram kommune. Fredningssagen er rejst af Danmarks Naturfredningsforening over for fredningsnævnet i august 1972, og bekendtgørelse herom er indrykket i Statstidende for den 3. og 4. september 1974. Formålet med fredningen er at opretholde det nuværende forløb af Gelsåen på den pågældende strækning, at bevare de ubebyggede arealer omkring åen i deres nuværende tilstand og at forbedre mulighederne for offentlighedens adgang til området.

Fredningsområdet ligger mellem arealer, der er fredet ved henholdsvis deklaration af 10. oktober 1952 og overfredningsnævnets kendelse af 29. august 1963. Også en mindre del af fredningsområdet er fredet ved sidstnævnte kendelse.

Fredningsnævnets kendelse er i henhold til naturfredningslovens § 25 forelagt overfredningsnævnet til efterprøvelse. Kendelsen er for så vidt angår fredningens indhold tillige påklaget af alle de private ejere, der er berørt af fredningen, og af

et entreprenørfirma, der har kontrakt om råstofindvinding på et areal under fredningen.

Ejerne har gjort indsigelse mod nogle af fredningsbestemmelserne. Indsigelserne vedrører især bestemmelserne om udlæg af stier og etablering af en ny gangbro over åen. Endvidere har ejerne ønsket forbudet mod tilledning af spildevand til åen ophævet.

Entreprenørfirmaet har ønsket fredningens forbud mod udnyttelse af forekomster i jorden ophævet for så vidt angår en del af matr.nr. 45, Enderupskov.

Danmarks Naturfredningsforening har henstillet fredningsnævnets kendelse stadfæstet. Også Sønderjyllands amtsråd og Gram kommunalbestyrelse har anbefalet fredningens gennemførelse.

I sagens behandling har deltaget 10 af overfredningsnævnets medlemmer.

Overfredningsnævnet skal enstemmigt udtale:

Fredningen bør gennemføres i det væsentlige med det indhold, som fredningsnævnet har bestemt. Under hensyn til bestemmelserne i vandløbsloven og miljøbeskyttelsesloven kan fredningsbestemmelserne om selve vandløbet imidlertid begrænses. Der findes efter fredningens formål heller ikke tilstrækkelig anledning til at forbyde opdyrkning af udyrkede arealer. Det tiltrædes, at der bør fastlægges nye stier med den beliggenhed, som fredningsnævnet har bestemt, men stierne bør være smallere og arealet bør forblive under de pågældende ejendomme. Den eksisterende spang over åen bør anvendes som stiforbindelse. Også på andre punkter bør ejernes ønsker vedrørende offentlighedens adgang imødekommes, og arealet til parkeringsplads bør afstås til Sønderjyllands amtskommune.

Idet fredningsnævnets kendelse ophæves, fastsættes herefter følgende fredningsbestemmelser for det område, der er afgrænset som vist på kortet, der hører til overfredningsnævnets afgørelse (fredningskortet), og som omfatter de på vedhæftede for-tegnelse anførte matrikelnumre helt eller delvis:

§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelse af de landskabelige, kulturhistoriske og naturhistoriske interesser, der knytter sig til området, og at forbedre offentlighedens adgang til færdsel og ophold i området.

§ 2. Bevaring af området.

Området skal bevares i dets nuværende tilstand. Der må således bl.a. ikke opføres ny bebyggelse, foretages terrænændringer eller ske tilplantning, medmindre det er tilladt i de følgende bestemmelser.

§ 3. Vandløbet.

Det nuværende forløb af Gelsåen må ikke ændres. Forvaltningen af vandløbet, herunder vedligeholdelsesarbejder i henhold til vandløbsregulativet, skal udføres på en sådan måde, at dyre- og plantelivet i åen tilgodeses i videst muligt omfang.

§ 4. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke foretages udnyttelse af forekomster i jorden eller foretages opfyldning, afgravning eller planering.

Fredningen er dog ikke til hinder for, at forekomster i jorden udnyttes af vedkommende ejer til eget brug, når en sådan udnyttelse ikke kræver tilladelse efter råstofloven. Fredningen er heller ikke til hinder for fortsat råstofindvinding på matr.nr. 127, Enderupskov, i overensstemmelse med fredningsnævnets afgørelse af 13. maj 1975.

§ 5. Arealernes drift og pleje.

Det følger af § 2, at arealerne fortsat må benyttes landbrugsmæssigt. Dyrkede arealer må drænes og udgrøftes.

Der må ikke foretages tilplantning - heller ikke til

pyntegrønt eller juletræer - af arealer, der i dag ikke er tilplantet. Læhegn må kun plantes, hvis hegnet ikke vil fremkalde en forringet udsigt over ådalen, og kun efter fredningsnævnets godkendelse.

Forurening af naturen ved henkastning eller anbringelse af affald må ikke finde sted.

På udyrkede arealer har Sønderjyllands amtsråd ret til uden udgift for ejeren at foretage landskabspleje for at skabe gode betingelser for plante- og dyrelivet. Det er dog en betingelse herfor, at ejeren samtykker deri, eller - i mangel af sådan enighed - at fredningsnævnet godkender de påtænkte plejeforanstaltninger.

Et areal på 0,8 ha af plantagen på matr.nr. 137, Enderupskov, samt læhegnet nord for plantagen skal fjernes i overensstemmelse med fredningsnævnets afgørelse af 11. august 1982.

De 35 m af det eksisterende læhegn mellem matr.nr. 48 og 50, Enderupskov, som er nærmest åen, skal fjernes ved amtsrådets foranstaltning i overensstemmelse med aftale herom af 23. august 1982.

§ 6. Bebyggelse.

Der må kun opføres ny bebyggelse, såfremt den nye bygning enten er et læskur, hvis beliggenhed fredningsnævnet har godkendt, eller i øvrigt er erhvervsmæssig nødvendig for den pågældende ejendoms drift som landbrugsejendom og opføres i umiddelbar tilknytning til eksisterende bygninger på ejendommen. Der må dog ikke opføres bebyggelse for pelsdyr- og fjerkræfarme, fasanerier eller drivhusgartnerier.

§ 7. Andre anlæg.

Der må ikke etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger. Eksempelvis må der ikke anlægges skydebane, motorbane, flyveplads eller oplags-, losse- eller bilophugningsplads. Der må heller ikke anlægges nye veje eller foretages vejreguleringer, og der må ikke føres luftledninger over det fredede areal.

Teltlejr og campingplads må ikke etableres i området.

§ 8. Offentlighedens adgang.

Offentligheden har ret til gående færdsel på de strækninger, der er vist på fredningskortet med signatur for sti, herunder til at gå over åen ad den eksisterende spang ved matr.nr. 254, Enderupskov. De offentlige veje, der har den nævnte signatur, må ikke nedlægges, medmindre der samtidig bevares mulighed for offentlighedens færdsel til fods.

På stistrækningen fra Sankt Thøgers kirke over matr.nr. 45 og 254, Enderupskov, til fredningens sydgrænse må der ikke medtages hunde. På de øvrige stistrækninger skal hunde føres i snor.

Det pålægges Sønderjyllands amtsråd at anlægge og vedligeholde de stier, der ikke indgår i offentlig vej. Stierne må ikke gives en større bredde end 2 1/2 m, og stier, der ikke følger eksisterende vej, skal på vedkommende ejers forlangende hegnes ved amtsrådets foranstaltning. Ejeren af matr.nr. 45 kan forlange, at der etableres en 10 m bred kreaturpassage gennem hegnene langs den sydlige del af stien over ejendommen.

Det pålægges endvidere amtsrådet at anlægge parkeringsplads i den nedlagte grusgrav på matr.nr. 24 og 174, Enderupskov, og i forbindelse hermed anbringe toilet og affaldsstativer på parkeringspladsen. Fredningen er ikke til hinder for, at der i dagtimerne anbringes campingvogne på denne parkeringsplads.

§ 9. Afståelse.

Det areal til parkeringsplads, som er omhandlet i § 8, stk. 4, og vist på fredningskortet med særlig signatur, og som omfatter lodder af matr.nr. 24 og 174, Enderupskov, afstås til Sønderjyllands amtskommune. Afståelsen omfatter den del af lodden under matr.nr. 24, som ikke er anvendt til udvidelse af kommunevejen, og ca. 2.300 m² af lodden under matr.nr. 174.

Alle rettigheder til og over det afståede bortfalder bortset fra byrder af offentligretlig karakter.

Udstykning af det afståede sker ved amtsrådets foranstalt-

ning og på amtskommunens bekostning, jfr. naturfredningslovens § 22, stk. 2.

§ 10. Dispensation.

En dispensation fra fredningsbestemmelsernes §§ 3-8 kan meddeles, når det ansøgte ikke vil komme i strid med fredningens formål, jfr. naturfredningslovens § 34.

P o v

Bendt Andersen
overfredningsnævnets formand

F O R T E G N E L S E

over ejendomme, der er helt eller delvis omfattet af overfredningsnævnets afgørelse af 28. december 1983 om fredningen af en del af Gelsådalene i Gram kommune (sag nr. 2564/83).

Enderupskov, Gram:

12, 24, 35, 36, 39, 45, 48, 50, 65, 92, 96, 123, 127, 131, 135, 137, 174, 245, 254.

Stensbæk, Højrup:

1, 2, 7, 8.

Overfredningsnævnets afgørelse

af 28. december 1983

om erstatning i anledning af fredningen af en del af Gelrødalen i Gram kommune, Sønderjyllands amt (sag n . 2564/83).

Fredningsnævnet for Sønderjyllands amts nordlige fredningskreds har ved kendelse af 28. februar 1983 afgjort erstatningsspørgsmålene i anledning af den samtidig besluttede fredning af en del af Gelsådalen i Gram kommune. Erstatning er tilkendt ejerne af de 17 ejendomme i privat eje, som er berørt af fredningen, samt indehaveren af en ret til grus- og sandgravning på et areal under fredningen og en tidligere ejer af dette areal. Den samlede erstatning udgør 176.471 kr. med renter fra kendelsens dato.

Fredningsnævnet har tilkendt ejerne erstatning med 800 kr. pr. ha under fredningen. For afståelse af areal til etablering af sti er de pågældende ejere tilkendt 5 kr. pr. m² samt ulempeerstatning på 10 kr. pr. løbende meter sti. For afståelse af areal til parkeringsplads er tilkendt 4 kr. pr. m². Enkelte ejere er herudover tilkendt mindre beløb i anledning af særlige ulemper.

Indehaveren af retten til grus- og sandgravning på et ca. 1,5 ha stort areal og den tidligere ejer af dette areal er tilkendt henholdsvis 25.000 kr. og 7.000 kr. i erstatning for fredningens forbud mod udnyttelse af råstoffer.

Fredningsnævnets kendelse er i henhold til naturfredningslovens § 25 forelagt overfredningsnævnet til efterprøvelse. Erstatningsfastsættelsen er tillige påklaget til overfredningsnævnet af alle, der er tilkendt erstatning.

De ankende ejere, der alle er repræsenteret af Den nordslesvigske Landboforening, har principalt påstået erstatningen forhøjet til 2.000 kr. pr. ha og subsidiært påstået erstatningen forrentet fra fredningssagens rejsning og med 2 % over Danmarks Nationalbanks diskonto. Der er herved navnlig henvist til, at fredningen har været bindende for ejerne siden september 1974, da fredningssagens rejsning blev bekendtgjort, og især forhindret dem i at foretage tilplantning med henblik på salg af juletrær.

Den nuværende ejer af matr.nr. 45, Enderupskov, hvorover en sti skal forløbe, har påstået ulempeerstatningen i anledning heraf forhøjet med godt 25.000 kr. Det er herved anført, at stien vil besværliggøre markvandingen af de øst for stien beliggende arealer og nødvendiggøre etablering af en ekstra vandledning og et nyt tæppested til en bekostning af godt 15.000 kr.

Indehaveren af grus- og sandgravningsretten, entreprenør Kummerfeldt, har påstået erstatningen til sig fornøjet til 469.446 kr. Det er herved gjort gældende, at resultaterne af udførte prøveboringer viser, at der kunne indvindes 110.500 m³ grus og sand på det pågældende areal. Disse materialer kunne have været indvundet gennem 2 år og kunne med en fortjeneste på det nævnte beløb have været afsat bl.a. til brug ved betonfabrikation, ved eksport til Tyskland og i forbindelse med digebyggeri ved den jyske vestkyst.

Den tidligere ejer af det omhandlede areal, Tove Berg Møller, har påstået erstatningen til sig forhøjet til 310.500 kr. med renter 2 % over Danmarks Nationalbanks diskonto fra 1. oktober 1974. Det er herved gjort gældende, at der uden fredningen kunne have været indvundet mindst 150.000 m³ grus og sand på arealet, og at denne indvinding ville have indbragt ejeren 160.500 kr. i kontraktsbestemt afgift. Det er endvidere gjort gældende, at den manglende afgravning af arealet betyder, at der ikke opnås

den påregnede fine udsigt fra ejendommens bygninger over ådalen, og at en forventet forøgelse af ejendommens værdi med 150.000 kr. derfor ikke kan realiseres.

Af de foreliggende oplysninger om råstofforekomsterne fremgår:

Entreprenørfirmaet indgik i 1964 en kontrakt med den daværende ejer af landbrugsejendommen art. nr. 13, Enderupskov, om råstofindvinding på et 5 ha stort areal på den nordligste del af ejendommen, et 2 ha stort areal beliggende på nu matr.nr. 127, Enderupskov, og det 1,5 ha store areal på nu matr.nr. 45, Enderupskov. Indvindingsretten blev anmeldt til Sønderjyllands amtsråd i henhold til råstofloven af 1972, og anmeldelsen godkendtes af amtsrådet i marts 1975. I forbindelse med godkendelsen blev der i maj 1975 tinglyst en deklaration, der indeholder nærmere vilkår for råstofindvindingen.

Det 5 ha store areal på den nordligste del af ejendommen ligger uden for fredningsområdet. Indvindingen fra dette areal udgjorde i 1975 i forbindelse med en eksport til Tyskland 65.000 m³, i årene 1976-81 kun 2-4.000 m³ pr. år og i 1982 18.000 m³. I august 1982 har amtsrådet meddelt tilladelse efter råstofloven af 1977 til en udvidelse med 2,5 ha af denne grusgrav og med en indvinding på 30.000 m³ pr. år indtil 1992.

Det 2 ha store areal på nu matr.nr. 127, Enderupskov, er omfattet af fredningen, men fredningsnævnet meddelte den 13. maj 1975 dispensation til fortsat råstofindvinding på dette areal. Dispensationen var tidsbegrænset, idet gravningen skal være afsluttet senest 1985. Indvindingen fra dette areal har i årene 1975-82 udgjort 15-25.000 m³ pr. år. Den tilbageværende mængde grus og sand udgør ca. 32.000 m³.

For det 1,5 ha store areal på nu matr.nr. 45, Enderupskov, der også er omfattet af fredningen, havde overfredningsnævnet i 1968 stadfæstet en af fredningsnævnet meddelt dispensation fra naturfredningslovens højbeskyttelseslinie omkring Sankt Thøgers kirke til, at der på visse vilkår måtte indvindes råstoffer inden for beskyttelseslinien. Da fredningssagen var rejst, ansøgte entreprenøren om dispensation til uanset fredningssagen at måtte fo-

retage råstofindvinding på arealet i overensstemmelse med den i 1968 meddelte dispensation. Fredningsnævnet afslog ansøgningen ved afgørelse af 13. maj 1975, og denne afgørelse blev ikke påklaget til overfredningsnævnet. Sønderjyllands amtsråds plan- og miljøadministration har i 1981 på grundlag af de udførte prøveboringer beregnet den samlede råstofressource på arealet til ca. 52.000 m³, når vilkårene i deklARATIONEN fra 1975 om skråningsanlæg og gravedybde overholdes, og når der ikke graves på den del af arealet, der er omfattet af byggelinie langs landevejen.

I sagens behandling har deltaget 10 af overfredningsnævnets medlemmer.

Overfredningsnævnet skal enstemmigt udtale:

Overfredningsnævnet har ved anden afgørelse af dags dato tiltrådt fredningen af det omhandlede område, men foretaget enkelte ændringer af fredningsbestemmelserne.

Fredningsbestemmelserne må anses for lidet tyngende for den landbrugsmæssige drift af arealerne, og der findes ikke grundlag for at forhøje den af fredningsnævnet tilkendte erstatning på 800 kr. pr. ha.

Det areal, der medgår til etablering af en sti over matr. nr. 45 og 254, Enderupskov, skal efter de foretagne ændringer af fredningsbestemmelserne ikke afstås til det offentlige, og der bliver følgelig ikke spørgsmål om tilkendelse af afståelseserstatning. Da stiens anlægsbredde er nedsat til maksimalt 2 1/2 m, findes erstatningen for stiudlægget at burde fastsættes til 20 kr. pr. løbende meter sti. Der findes herudover at kunne tilkendes ejeren af matr.nr. 45, Enderupskov, en erstatning på 20.000 kr. for de særlige ulemper ved markvanding, som stien påfører ham. Offentlighedens ret til at gå over den eksisterende spang over åen findes ikke at påføre spangens ejere noget tab.

De øvrige af fredningsnævnet tilkendte erstatningsbeløb i anledning af særlige ulemper og for afståelse af areal fra matr. nr. 174, Enderupskov, til parkeringsplads tiltrædes. Det areal af matr.nr. 24, Enderupskov, som skal indgå i parkeringspladsen, ejes imidlertid nu af Gram kommune, som ikke kan tilkendes erstat-

ning.

Til erstatningskravene vedrørende råstofindvinding på matr.nr. 45, Enderupskov, bemærkes:

På baggrund af de foreliggende oplysninger om råstofindvindingen fra de to andre arealer inden for samme ejerlav, som entreprenørfirmaet har haft rådighed over i tiden efter frednings-sagens rejsning, findes det ikke sandsynliggjort, at der i den forløbne tid kunne have været afsat også de råstofmængder, der findes på matr.nr. 45, og hvis udnyttelse i øvrigt ville have nødvendiggjort åbning af en ny grav og dermed have været mere omkostningskrævende end en udvidelse af de eksisterende grave.

Et flertal på 9 medlemmer finder herefter, at erstatningen til entreprenørfirmaet Kummerfeldt for ikke at kunne udnytte råstofmængderne på matr.nr. 45, forinden retten hertil efter råstofloven udløber i 1988, skønmæssigt kan fastsættes til 40.000 kr., og at erstatningen til Tove Berg Møller bør forhøjes i samme forhold til 11.000 kr., idet den påståede værdiforringelse som følge af, at der ikke opnås bedre udsigt fra det eksisterende stuehus, ikke kan begrunde tilkendelse af fredningserstatning. Mindretallet har ikke fundet grundlag for at ændre fredningsnævnets erstatningsfastsættelse til entreprenørfirmaet Kummerfeldt og Tove Berg Møller.

De af fredningsnævnet tilkendte erstatningsbeløb stadfæstes således med følgende ændringer:

Lb.nr. 6, matr.nr. 48, 127 og 254,

Markus Hansen:

24,0 ha á 800 kr.	19.200 kr.	
375 m sti á 20 kr.	7.500 kr.	
Mistet lævirkning	<u>100 kr.</u>	26.800 kr.

Lb.nr. 11, matr.nr. 24,

Valdemar Jensen:

7,5 ha á 800 kr.		6.000 kr.
------------------	--	-----------

Lb.nr. 16, matr.nr. 45,

Peter Aaskov:

13,3 ha á 800 kr.	10.640 kr.	
300 m sti á 20 kr.	6.000 kr.	
Ulempe ved offentlighedens adgang til Sct. Thøgers kilde	2.000 kr.	
Ulempe vedrørende markvanding	<u>20.000 kr.</u>	38.640 kr.

Entreprenørfirmaet Kummerfeldt v/Børge og Anna Kummerfeldt:	40.000 kr.
Tove Berg Møller	11.000 kr.

Efter naturfredningslovens § 19, stk. 4, forrentes tilkendte erstatningsbeløb fra datoen for fredningsnævnets afgørelse, idet der dog under særlige omstændigheder kan fastsættes et andet begyndelsestidspunkt. Der findes ikke at foreligge særlige omstændigheder i denne sag, som kan begrunde en fravigelse af hovedreglen for forrentningens påbegyndelse. I den nævnte lovregel er det endvidere bestemt, at tilkendte erstatningsbeløb forrentes med en rente, der er 1 % højere end Danmarks Nationalbanks diskonto, og der er ikke hjemmel for overfredningsnævnet til at fravige bestemmelsen herom. De tilkendte erstatningsbeløb forrentes herefter fra den 28. februar 1983 (datoen for fredningsnævnets kendelse) med en årlig rente, der er 1 % højere end Danmarks Nationalbanks til enhver tid fastsatte diskonto.

Fredningsnævnet har tillagt de private ejere og rettig-
hedshavere godtgørelse for udgifter til sagkyndig bistand under
sagens behandling med ialt 8.630 kr. Afgørelsen herom kan ikke
påklages til overfredningsnævnet, jfr. naturfredningslovens § 31.
I godtgørelse for sådanne udgifter under sagens behandling for
overfredningsnævnet tillægges der ejerne et samlet beløb på 3.500
kr., der udbetales direkte til Den nordslesvigske Landboforening,
Rødding, samt entreprenørfirmaet Kummerfeldt og Tove Berg Møller
hver 2.000 kr.

Det samlede erstatningsbeløb på 208.420 kr. med renter
og de tilkendte omkostningsbeløb på ialt 16.130 kr. udredes med
75 % af staten og 25 % af Sønderjyllands amtsråd.

Overfredningsnævnets ovenstående afgørelse af erstatnings-
spørgsmålene i sagen kan påklages til Taksationskommissionen ved-
rørende naturfredning (Adr.: Amaliegade 13, 1256 København K.)
af ejerne, entreprenørfirmaet Kummerfeldt og Tove Berg Møller samt
af miljøministeren, Sønderjyllands amtsråd og Gram kommunalbesty-
relse. Klagefristen er 4 uger fra den dag, overfredningsnævnets

afgørelse er meddelt den pågældende. Størrelsen af de tillagte omkostningsbeløb kan dog ikke påklages til taksationskommissionen.

P o v

Bendt Andersen
overfredningsnævnets formand

FREDNINGSNÆVNET >

OPHÆVET VED
OFN AFG. AF
28/12 1983

Fredning af en
del af Gelsådalen
Gram kommune

28/2-1983

Den 28. februar 1983 afsagde fredningsnævnet for Sønderjyllands amts nordlige fredningskreds i sagen

F. 220/72:

Fredning af en del af Gelså-
dalen,

sålydende

K E N D E L S E:

Den 8. august 1972 fremsendte Danmarks Naturfredningsforening fredningspåstand til nævnet for en del af Gelsådalen omfattende ca. 223 ha. Fredningspåstanden er senere udvidet med hensyn til et område omkring Sct. Thøgers kapel. Efter afholdelse af forberedende møde den 19. oktober 1972 og forhandlinger om et bro- og vejanlæg over Gelsådalen ved Enderupskov, modtog lodsejerne ved skrivelse af 30. august 1974 meddelelse om fredningssagens rejsning, og bekendtgørelse fandt sted i Statstidende, Jydske Tidende, Flensborg Avis og Der Nordschleswiger den 3. og 4. september 1974 og i Sønderjyden den 4. og 5. september 1974. Fredningspåstanden går væsentligst ud på, at terrænet skal bevares, og at Gelsåens forløb og tilstand ikke må ændres. Fredningspåstanden

omfattede følgende matr. nr.e:

Matr. nr. 1, 2, 7, 8, Stensbæk, Højrup, matr. nr. 12, 13, 24, 32, 34, 35, 36, 39, 44, 45, 48, 50, 65, 92, 96, 102, 117, 123, 127, 131, 135, 137, 174, 197, 200, 201, 240, 241, 245, Enderupskov, Gram.

Sønderjyllands amtsråd, tidligere bestående fredningsplanudvalg for Sønderjyllands amt, Gram kommune, statens naturfrednings- og landskabskonsulent, Naturfredningsrådet, Direktoratet for Statsskovbruget, statsskovvæsenet, Lindet skovdistrikt, miljøministeriet, fredningsstyrelsen (angående bro- og vejprojekt) og rigsantikvarens fortidsmindeforvaltning har afgivet udtalelser i sagen.

Der har været afholdt møder i sagen den 19. oktober 1972, den 20. juni, 31. juli og 6. september 1973, den 1. februar, 7. maj og 24. september 1974, den 13. marts, 24. august og 27. november 1979, den 10. marts, 4. august og 1. september 1981 og den 6. september 1982. Lodsejere m.v. har været indkaldt til møderne den 24. september 1974, den 27. november 1979 og den 10. marts 1981.

Der er under sagens gang opnået enighed om bro- og vejprojektet ved Enderupskov, og nævnet har meddelt sin godkendelse hertil efter naturfredningslovens § 16, stk. 2, og § 47a, stk. 1.

Fredningsnævnet finder, at 159,54 ha. af området - jfr. vedhæftede kortbilag og lodsejer- og matrikelfortegnelse - på grund af sin landskabelige værdi og efter sin beliggenhed væsentlige betydning for almenheden bør undergives fredning, jfr. naturfredningslovens § 1, stk. 2. Formålet med fredningen er at sikre de væsentlige landskabelige, kultur- og naturhistoriske interesser i området og at tilsikre, at offentlighedens adgang til området sker i overensstemmelse hermed.

Der fastsættes følgende fredningsbestemmelser:

A. Vedr. bebyggelse:

1. Bebyggelse må ikke finde sted, dog kan bygninger, der er erhvervsøkonomisk nødvendige for landbruget, opføres i tilknytning til den eksisterende bygningsmasse efter fredningsnævnets forudgående tilladelse.
2. Etablering af pelsdyr- og fjerkræfarme, fasanerier samt drivhusgartneri skal ikke være tilladt.
3. Opstilling af beboelsesvogne, boder, skure eller andre skæmmende indretninger må ikke finde sted, jfr. dog punkt B 7.
4. Der må ikke opstilles master, transformatorstationer eller føres luftledninger hen over det fredede areal.

B. Vedr. arealernes benyttelse:

1. Arealerne skal bevares i deres nuværende tilstand. Det skal som hidtil være tilladt at benytte dem landbrugsmæssigt og at foretage dræning og udgrøftning på dyrkede arealer.
2. Arealerne må ikke yderligere beplantes. Udyrkede arealer må uden fredningsnævnets tilladelse ikke inddrages til landbrugsmæssig drift. De for landbrugs- og skovbrugsdriften nødvendige læhegn kan etableres efter fredningsnævnets nærmere tilladelse.
3. På de fredede arealer er ændringer i terrænet eller terrænformerne, herunder udnyttelse af forekomster i jorden samt opfyldning og planering, ikke tilladt. Dog skal det være tilladt at foretage råstofindvindning i overensstemmelse med fredningsnævnets argørelse af 13. maj 1975 på matr. nr. 127 Enderupskov. Gravning af sand og grus på de øvrige af fredningen omfattede arealer er tilladt til de pågældende ejendomes eget brug.
4. De fredede arealer må ikke benyttes til motorbane, skydebane, flyveplads, oplags- eller lossepladser, bilophugningsplads eller lignende eller til henkastning af affald.

5. Vejanlæg- og reguleringer, bortset fra de for landbrugsdriften nødvendige veje, som følger det naturlige terræn, må ikke foretages, jfr. dog fredningsnævnets afgørelse vedr. vej og bro over Gelsåen af 15. januar 1980.
6. Etablering af teltlejre og campingpladser må ikke foretages.
7. Parkeringspladser må kun anlægges med fredningsmyndighedernes godkendelse. I den nedlagte grusgrav øst for hulvejen, nord for åen på dele af matr. nr. 24, 174 Enderupskov, anlægges en parkeringsplads af en størrelse på ca. 3.200 m², der, jfr. naturfredningslovens § 18, stk. 5, overdrages til miljøministeriet. På denne plads skal det også være tilladt at anbringe campingvogne i dagtimerne.
8. Dambrug må ikke anlægges i området.
9. Ændring eller regulering af åens nuværende forløb, herunder opstemning, uddybning, bortgravning af strømsteder og vandsækning af åen må ikke finde sted, dog skal fredningen ikke være til hinder for grødeskæring og oprensning i henhold til gældende regulativer m.v. Maskinel oprensning skal foretages på en sådan måde, at der i videst muligt omfang tages hensyn til åens dyre- og planteliv.
10. Inden for den fredede åstrækning må der ikke tilledes åen yderligere spildevand.

C. Almenhedens adgang til de fredede arealer.

Offentligheden har ret til at færdes på de eksisterende veje og stier i området herunder den private fælles vej, der går på nord siden af Gelså fra Enderupskov til syd for Sct. Thøgers kapel, ialt ca. 1200 m.

Der anlægges en ny sti fra Sct. Thøgers kapel hen over matr. nr. 45 Enderupskov, over Gelså og matr. nr. 254 Enderupskov til Stenbæk plantage, ialt 675 m.

Den nye sti anlægges som en 3,5 m. bred fodsti med hegn på

begge sider. Der etableres en ny spang for fodgængere over Gelså. Stiarealet overdrages miljøministeriet og udskilles i matriklen, jfr. naturfredningslovens § 18, stk. 5. Spangen anlægges og vedligeholdes af Sønderjyllands amtsråd. Der etableres en 10 m. bred kreaturpassage i den sydligste ende af stien på matr. nr. 45 Enderupskov.

D. Landskabspleje.

Fredningen skal ikke være til hinder for, at der i området på udyrkede arealer foretages en aktiv landskabspleje for at skabe de optimale livsbetingelser for flora og fauna. En sådan foranlediges af fredningsmyndighederne efter samråd med ejerne og uden udgift for disse. Såfremt enighed ikke opnås, afgøres spørgsmålet eventuelt ved tillægskendelse. Del af plantagen på matr. nr. 137 Enderupskov, størrelse 0,8 ha. samt læhegn fjernes, jfr. fredningsnævnets afgørelse af 11. august 1982.

Ca. 35 m. af det eksisterende levende hegn langs skellet mellem matr. nr. 48 og 50 Enderupskov ryddes efter indgået aftale af 23. august 1982 mellem ejeren af matr. nr. 50 Enderupskov og Sønderjyllands amtsråd, fredningsafdelingen. Det tillades ejeren af matr. nr. 45 Enderupskov, Peter Aaskov, at plante et nyt trærække løvtræslæhegn langs den planlagte (nord-syd) 220 m. lange stitracé fra hovedlandevej 325 Gram-Ribe til den private fælles vej nord for Gelså. Det nye levende hegn plantes således, at Sct. Thøgers kilde (pump n) ligger midt i hegnet.

Fredningsnævnets afgørelse kan påklages til overfredningsnævnet, Amaliegade 7, 1256 København K., efter naturfredningslovens § 26 af ejere og brugere og myndigheder. Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelse er meddelt den pågældende.

Fredningsnævnets afgørelse skal i henhold til naturfredningslovens § 25 indbringes for overfredningsnævnet, idet erstatningerne udgør et beløb, der er større end 100.000 kr.

Lind Larsen

B. Diemer

B. Lange

Fredning af del af Gelsådalen, Gram kommune.

LODSEJERFORTEGNELSE

Naturfredningslovens § 47 omhandler skovbyggelinie
- § 47a - åbeskyttelseslinie
- § 53 - beskyttelseslinie omkring fortidsminde

Forkortelser:

En: Enderupskov, Gram

St: Stensbæk, Højrup

Udarbejdet på grundlag af Danmarks Naturfredningsforenings arealliste
maj 1981 af Sønderjyllands amtskommune, teknisk forvaltning.

Lodsejer nr.	Lodsejer Navn og adresse	Matr.nr.	Total areal ha	Areal i ha under fredning	Areal i ha berørt af bestemmelserne efter			Antal lodder	Bemærkninger
					§ 47	§ 47a	§ 53		
16	Peter Aaskov Ribe Landevej 18 Tiset 6510 Gram	del af 45 En	30,2481	13,3	9,8	6,0	2,0	3	300 m ny sti
17	Andreas Gram Brogårdvej 1 Enderupskov 6510 Gram	123 En	4,2621	4,3	4,3	2,3		2	
18	Jørgen Gram Hansen Ribe Landevej 24 Enderupskov 6510 Gram	del af 12 En	52,5758	9,4	2,8	4,2		3	
	Ialt			159,54	120,30	107,23			

28/2-1983

OPHÆVET

Den 28. februar 1983 afsagde fredningsnævnet for Sønderjyllands amts nordlige fredningskreds i sagen

F. 220/72: Fredning af en del af Gelsådalene,
sålydende

K E N D E L S E:

Fredningsnævnet har ved en anden afgørelse af dags dato bestemt, at et 159,54 ha. stort område af Gelsådalene, Enderupskov, Gram, Stensbæk, Højrup, i Gram kommune skal undergives fredning med nærmere angivne fredningsbestemmelser. Der udlægges stier og anlægges parkeringsplads.

Lodsejerne har haft anledning til at fremsætte erstatningskrav.

Konsulent Kristian R. Poulsen, Den nordslesvigske Landboforening, har for en række lodsejere fremsat erstatningskrav på 3.500 kr. pr. ha. samt 29 kr. pr. løbende meter for nye stier og 12 kr. pr. løbende meter for allerede etablerede stier.

Konsulent Mogens Birch, De sønderjydske Husmandsforeninger, har for lodsejerne Markus Hansen, Christian Dollerup og Andreas

N. Gram, fremsat erstatningskrav på 1.500 kr. pr. ha. og for Markus Hansen 25 kr. for nyanlagt sti og 12 kr. for nuværende sti samt krav for honorar for konsulentbistand.

Advokat A. Tychsen, Rødding, har for fru Tove Berg Møller, som ejer af matr. nr. 13 og 127 Enderupskov, fremsat erstatningskrav for mistet grusgravning, skønnet minimum 150.000 m³ sand og grus med et indhold af minimum 10% grus, nærmere opgjort til 310.500,00 kr. med renter 2% over diskontoen fra den 1. oktober 1974.

Chr. og Børge Kummerfeldt, Rødding, har fremsat erstatningskrav som brugere af den nævnte grusgrav, nærmere opgjort til 469.446,00 kr.

Nævnet fastsætter en generel erstatning på 800 kr. pr. ha. fredet areal blandt andet under hensyn til eksisterende bygge-linier.

Til ejeren af matr. nr. 45 Enderupskov, Peter Aaskov, udbetales 15 kr. pr. løbende meter afstået areal til sti, 10 kr. pr. løbende meter sti for ulempe samt 2.000 kr. for adgang til Sct. Thøgers kilde ud over den generelle erstatning.

Til ejeren af matr. nr. 254 Enderupskov, Markus Hansen, betales ud over den generelle erstatning 25 kr. pr. løbende meter udlagt sti, jfr. ovenfor.

Til ejeren af matr. nr. 174 Enderupskov, Ingeburg Hermannsen, betales 4 kr. pr. m² for 2.300 m² udlagt til parkeringsplads. Tilsvarende udbetales til ejeren af matr. nr. 24 Enderupskov, Valdemar Jensen, 4 kr. pr. m² for 919 m² afstået areal til parkeringsplads.

Til fru Tove Berg Møller udbetales 7.000 kr. for tab ved mistet sandgravning, hvortil kommer 1.500 kr. + moms i sagsomkostninger.

Til Chr. og Børge Kummerfeldt udbetales tilsvarende

25.000 kr. + 5.000 kr. i sagsomkostninger (afdøde advokat P. Hjer-rild Nielsen, Rødding.)

Der tilkendes en mindsteerstatning på 500 kr. Der findes ikke at burde tilkendes Lindet skovdistrikt nogen erstatning for 14,6 ha.

Erstatningsbeløbene beregnes herefter således:

Lodsejer nr.:	Areal under fredning:	Beløb:
1. Svend Erik Ravn, Arupvej 1, Gelsbro, Gram,	6,4 ha.	5.120 kr.
2. Svend Aage Ipsen, Ribe Landevej 17, Enderupskov, Gram,	33,0 ha.	26.400 kr.
3. Niels O. Nielsen, Toftlundvej 6, Ribe,	2,2 ha.	1.760 kr.
4. Niels P. Vodder Nielsen, Haderslevvej 189, Seem, Ribe,	4,9 ha.	3.920 kr.
5. Ejnar Ibsen, Aftægten 5, Enderupskov, Gram, heraf er tidligere fredet et areal på 5,6 ha.,	15,7 ha.	8.080 kr.
6. Markus Hansen, Aftægten 3, Enderupskov, Gram, for stiudlæg, 375 meter sti (15 + 10 kr.) og for mistet lævirkning	24,0 ha.	19.200 kr. 9.375 kr. 100 kr.
8. Niels Schmidt Jensen, Aftægten 1, Enderupskov, Gram, for mistet læhegn	9,2 ha.	7.360 kr. 1.000 kr.
9. Egon Ipsen, Enderupskov Byvej 4, Gram,	0,2 ha.	500 kr.
10. Ingeburg Hermannsen, Enderupskov Byvej 2, Gram, for afståelse af 2.300 m ² til parkeringsplads		9.200 kr.
11. Valdemar Jensen, Enderupskov Byvej 2, Gram, og for 919 m ² afstået areal til parkeringsplads	7,5 ha.	6.000 kr. 3.676 kr.
12. Hans Sjølland, Mølbyvej 18, Mølby, Ribe,	4,5 ha.	3.600 kr.
13. Anders Skjøth, Aftægten 4, Enderupskov, Gram,	7,0 ha.	5.600 kr.

14. Carl M. Nielsen, Torntvedvej 3, Fole, Gram,	1,4 ha.	1.120 kr.
15. Chr. Dollerup, Landbomarken 6, Enderupskov, Gram,	1,7 ha.	1.360 kr.
16. Peter Aaskov, Ribe Landevej 18, Tiset, Gram, for 300 meter stiudlæg af 15 + 10 kr. og for offentlighedens adgang til Sct. Thøgers kilde	13,3 ha.	10.640 kr. 7.500 kr. 2.000 kr.
17. Andreas Gram, Brogårdsvej 1, Enderupskov, Gram,	4,3 ha.	3.440 kr.
18. Jørgen Gram Hansen, Ribe Landevej 24, Enderupskov, Gram,	9,4 ha.	7.520 kr.
Fru Tove Berg Møller, Torvegade 8, 6520 Toftlund, hvortil kommer advokatomkostninger 1.500 kr. + moms,		7.000 kr.
Chr. og Børge Kummerfeldt, Præste- gårdsvej 9, Fole, 6510 Gram, hvortil kommer 5.000 kr. i advokat- omkostninger.		25.000 kr.
Ialt		<u>176.471 kr.</u>

Erstatningsbeløbene forrentes efter naturfredningslovens § 19, stk. 4, med 1% over diskontoen fra datoen for fredningsnævnets afgørelse.

Fredningen findes ikke at medføre forringelse af pantsikkerheden, og de anførte erstatningsbeløb kan derfor udbetales til ejerne.

I godtgørelse for omkostninger under sagens behandling tilkendes der konsulent Kristian R. Poulsen, Den nordslesvigske Landboforening, Rødding, 1.000 kr., der udbetales direkte til konsulenten. Der tillægges tilsvarende konsulent Mogens Birch, De sønderjydske Husmandsforeninger, Guldagervej 2, 6240 Løgumkloster, 800 kr. i sagsomkostninger, der udbetales direkte til konsulenten.

De samlede fredningserstatninger med renter og omkostninger betales med 75% af staten og 25% af Sønderjyllands amtsråd.

Fredningsnævnets afgørelse af erstatningsspørgsmål kan

påklages til overfredningsnævnet, Amaliegade 7, 1256 København K., af ejere og brugere og af myndigheder efter reglerne i naturfredningslovens § 26. Klagefristen er 4 uger fra den dag afgørelsen er meddelt den pågældende.

Fredningsnævnets afgørelse skal i henhold til naturfredningslovens § 25 indbringes for overfredningsnævnet, idet erstatningerne udgør et beløb, der er større end 100.000 kr.

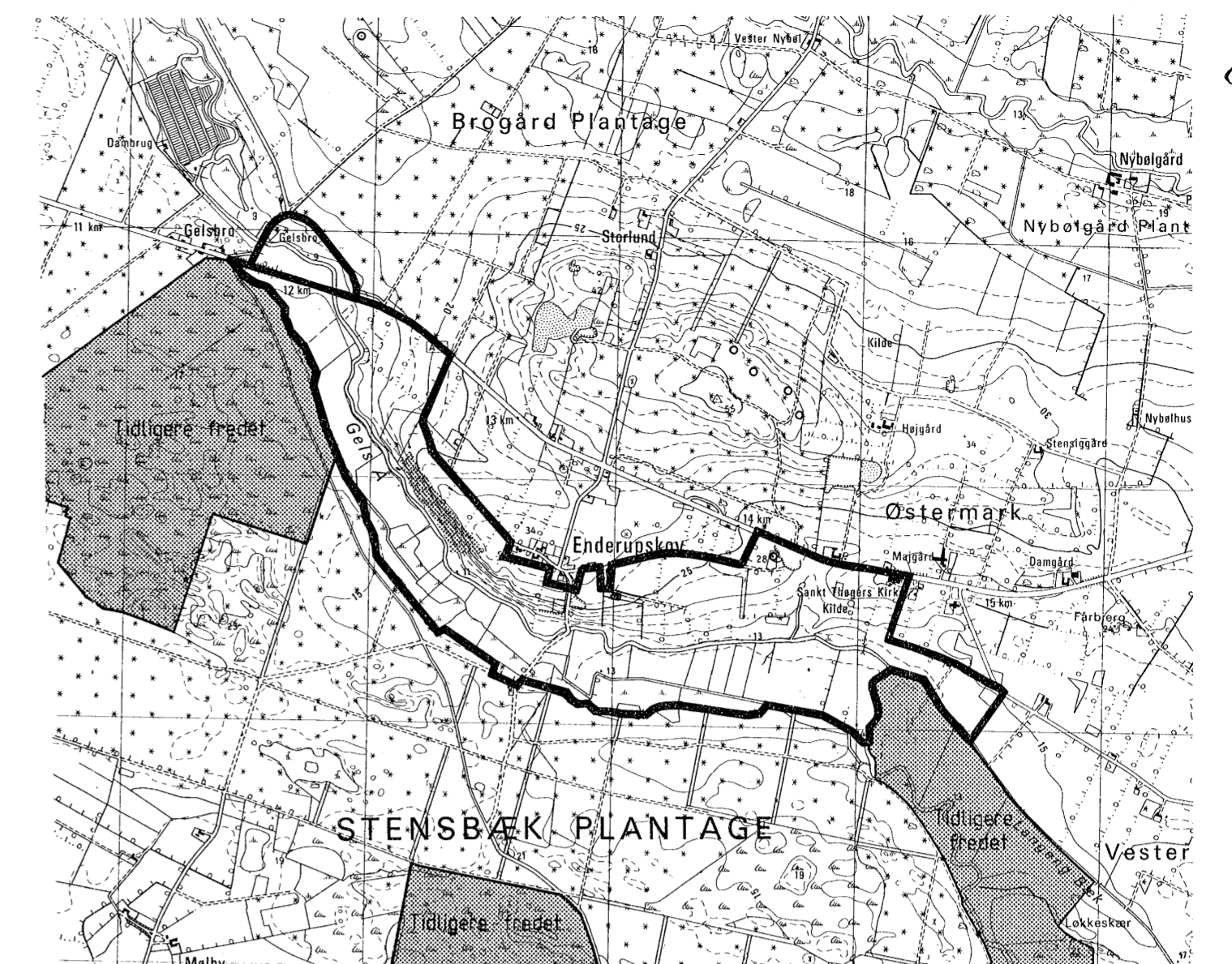
Lind Larsen

B. Diemer

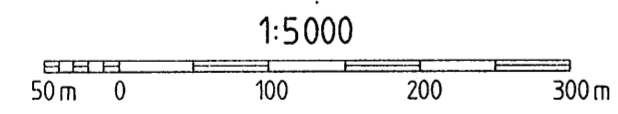
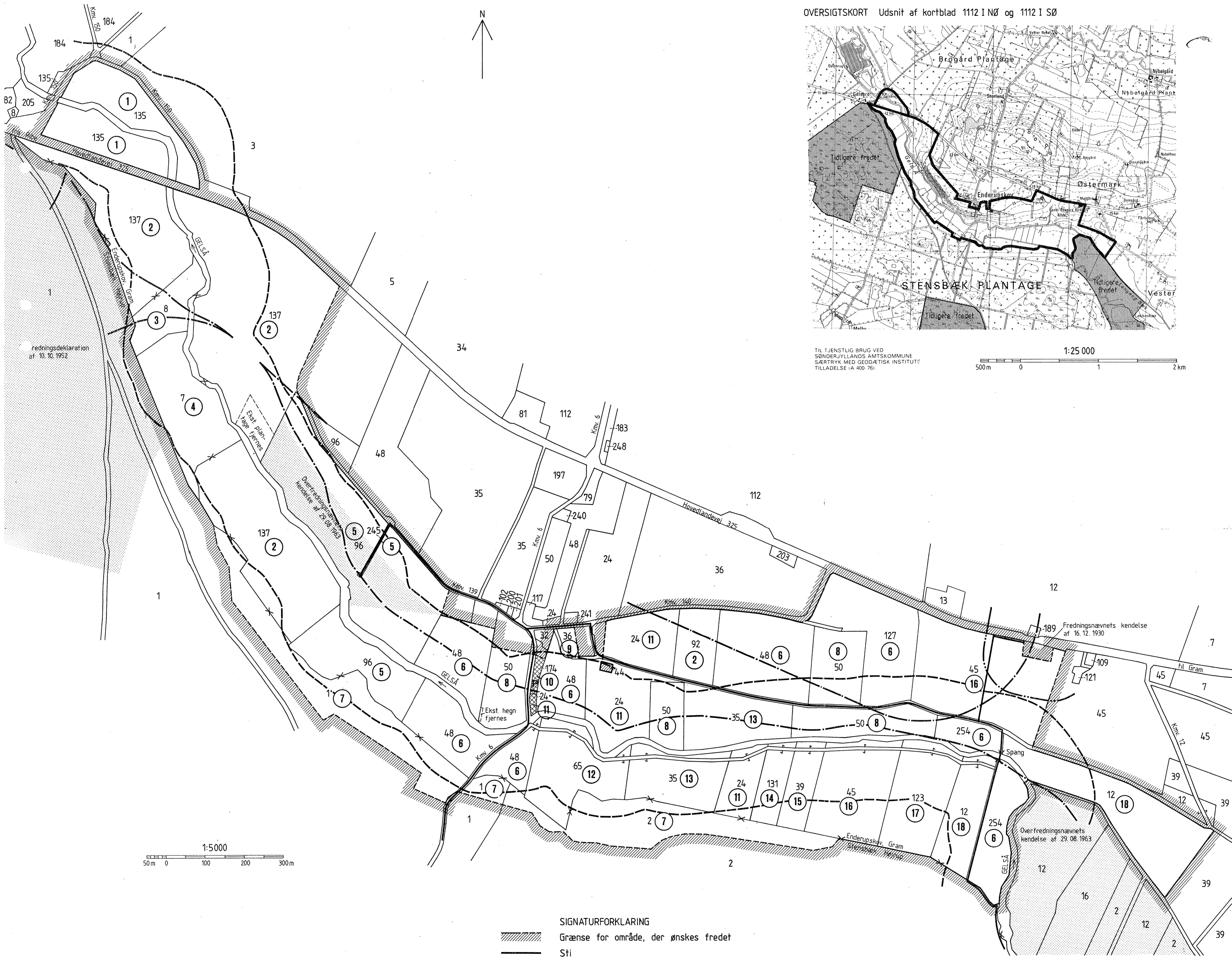
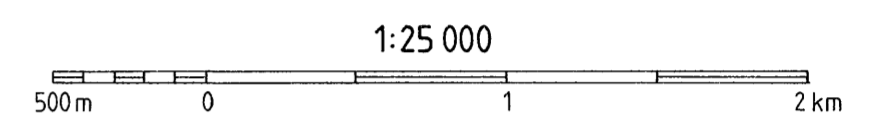
B. Lange

KORT>

OVERSIGTSKORT Udsnit af kortblad 1112 INØ og 1112 I SØ

Til I JENSTLIG BRUG VED
SØNDERJYLLANDS AMTSKOMMUNE
SÆRTRYK MED GEODATISK INSTITUT
TILLÆLSE (A 400.76)

- SIGNATURFORKLARING**
- Grænse for område, der ønskes fredet
 - Sti
 - Areal der erhverves til parkering
 - Lodsejernummer
 - Skovbyggelinie
 - Åbeskyttelseslinie
 - Beskyttelseslinie omkring fortidsminde
 - Tidligere fredede områder

		SØNDERJYLLANDS AMTSKOMMUNE	
		TEKNISK FORVALTNING	
		PLAN- OG MILJØADMINISTRATIONEN	
Beregnet til	Tegnet af	Ans.	Fredning
Rette	Å-m h	Tegn. nr.	511-2-4
DEL AF GELSÅDALEN		J. nr.	540-90-7-72
Enderupskov, Gram		Mål	1:5000, 1:25000
Stensbæk, Højrup		Dato	Oktober 1982
Gram kommune			

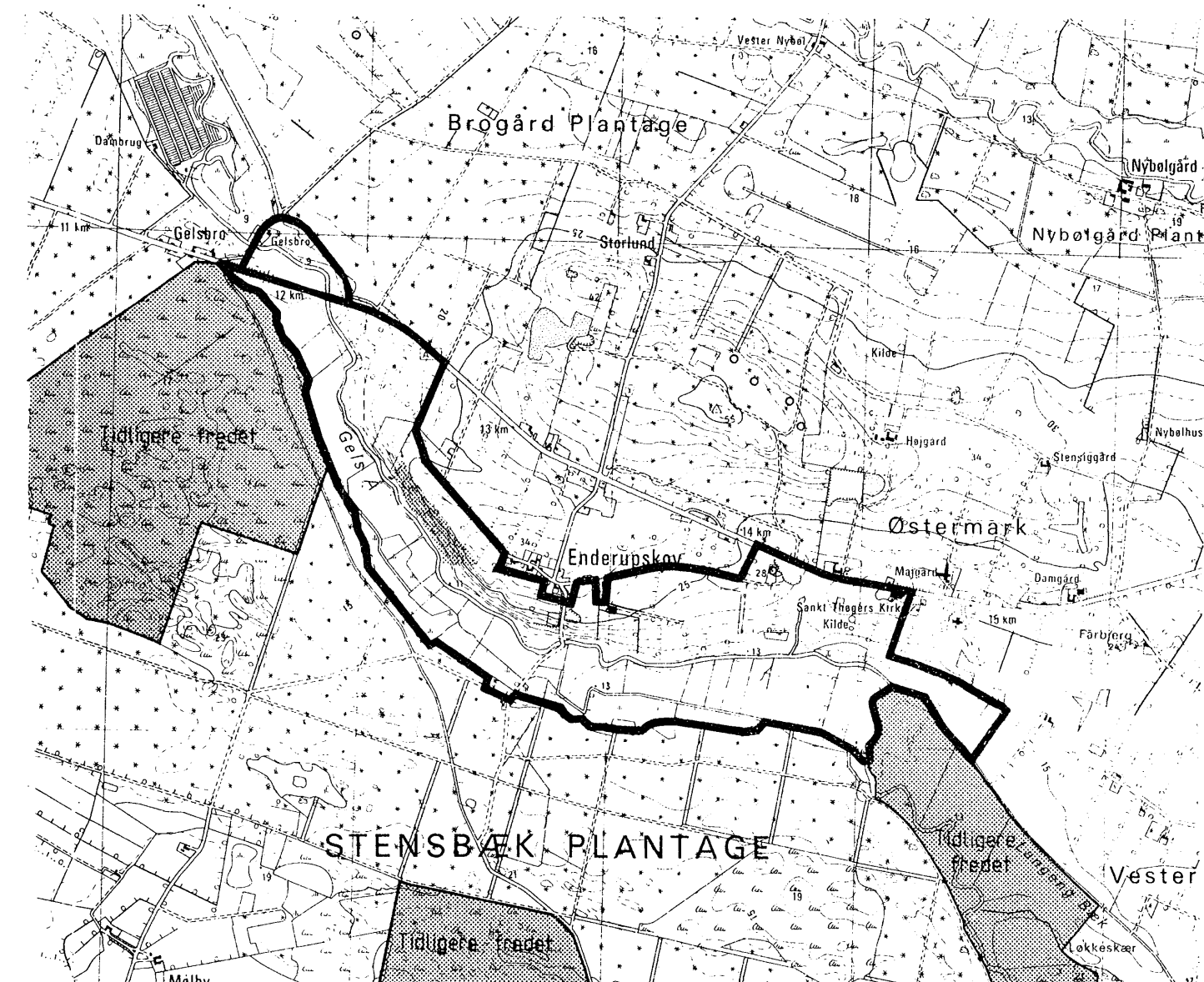
redningsdeklaration af 10.10.1952

Eket plan-
kæde fjernes

Overfredningsnævnets
kendelse af 29.08.1963

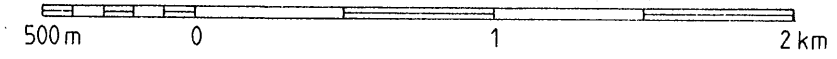
Fredningsnævnets kendelse af 16.12.1930

Overfredningsnævnets
kendelse af 29.08.1963

UDARBEJDET AF FREDNINGSTYRELSEN
TIL TJENSTLIG BRUG VED MILJØMINISTERIET.
SÆRTRYK MED GEODÆTISK INSTITUTS TILÆGNELSE (A 83.)

1:25 000

GELSÅDALEN
Enderupskov, Gram
Stensbæk, Hørup
Gram kommune
Sønderjyllands amtskommune

FREDNINGSKORT GELSÅDALEN	Grundkort udarbejdet: 1982 af Sønderjyllands amtskommune
OVERFREDNINGSNÆVNETS fredningsgrænse af 1983; sag nr. 2564/83	Rettelser, tilføjelser m. v. af Fredningstyrelsen

- SIGNATURFORKLARING**
- Fredningsgrænse
 - Sti
 - Areal der erhverves til parkering
 - Lodsejnummer
 - Skovbyggetlinie
 - Åbeskyttelseslinie
 - Beskyttelseslinie omkring fortidsminde
 - Tidligere fredede områder

DISPENSATIONER>

Afgørelser – Reg. nr.: 02629.00

Dispensationer i perioden: 26-11-1985 - 06-11-2001

Ved overfredningsnævnets kendelse af 28. december 1983 blev en del af Gelsådalen i Gram kommune fredet, sag nr. 2564/83.

I fredningsbestemmelsernes § 4 udtales:

"Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke foretages udnyttelse af forekomster i jorden eller foretages opfyldning, afgravning eller planering.

Fredningen er dog ikke til hinder for, at forekomster i jorden udnyttes af vedkommende ejer til eget brug, når en sådan udnyttelse ikke kræver tilladelse efter råstofloven. Fredningen er heller ikke til hinder for fortsat råstofindvinding på matr. nr. 127 Enderupskov, i overensstemmelse med fredningsnævnets afgørelse af 13. maj 1975."

I fredningsnævnets afgørelse af 13. maj 1975 udtales:

"Nævnet meddelte herefter for sit vedkommende tilladelse til, at den ønskede færdiggravning på matr. nr. 127 Enderupskov kan finde sted uanset den rejste fredningssag på vilkår, at færdiggravningen tilendebringes indenfor en frist af 10 år fra i dag, og at såvel den allerede udgravede del som den del, der nu ønskes færdiggravet, reableres til landbrugsmæssig drift (evt. græsning) inden samme frist, samt at afgravet muld ikke må henlægges udenfor det areal, som omfattes af nærværende tilladelse og anmeldelsen til Sønderjyllands amtsråd. Det tilføjes, at nærværende tilladelse ikke fritager for opfyldelse af vilkår for andre fornødne tilladelser i henhold til gældende lovgivning, jfr. bl.a. skrivelse af 4. marts 1975 fra Sønderjyllands amtsråd."

Sønderjyllands amtsråd, planafdelingen, som forestår amtskommunens administration af råstofloven, har den 15. oktober 1985 udarbejdet et notat af besigtigelse og møde den 2. oktober

1985 med ejer og entreprenør. Notatet vedlægges i fotokopi.

Fredningsafdelingen har i skrivelse af 23. oktober indstillet til fredningsnævnet, at der i henhold til fredningskendelsen for Gelsådalen meddeles dispensation, jfr. naturfredningslovens § 34, til gennemførelse af det i notatet oplyste, hvorefter grusgravning på matr. nr. 127 Enderupskov på visse vilkår afsluttes pr. 1. marts 1986.

Fredningsnævnet meddeler i medfør af naturfredningslovens § 34 dispensation i overensstemmelse med indstillingen fra fredningsafdelingen.

Lind Larsen

Fredningsnævnets afgørelse kan påklages til overfredningsnævnet senest 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt. En tilladelse eller dispensation må ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet. Er klage indgivet, må tilladelsen eller dispensationen ikke udnyttes, med mindre den opretholdes af overfredningsnævnet. Tilladelsen bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 5 år fra dens meddelelse.

Sendt til:

Sønderjyllands amtskommune, fredningsafdelingen, j.nr. 540-71-67-46-73.

Gram kommune, teknisk forvaltning.

Fredningsstyrelsen, 3 ekspl.

Danmarks Naturfredningsforening + lokalkomitéen.

Markus Hansen, Aftægten 3, Enderupskov, 6510 Gram.

Vognmand Børge Kummerfeldt, Præstegårdsvej 9, Fole, 6510 Gram.

nr. 130.5/88

Naturfredningsnævnet for Sønderjyllands
amts nordlige fredningskreds
civildommerkontoret, 6100 Haderslev.
ad. X Dommerkontoret Z tlf. (04) 523802
X Sønderjyllands X
0200 X 44 X 06 X 2 X
Telefon X 04 X 02 X 2 X 72

St 5/11-86
Den 14. oktober 1986.
J.nr. FR. 107/86

REG. NR. 2629A^I

Ved skrivelse af 3. oktober 1986 har Sønderjyllands
amtskommune, plan- og fredningsvæsenet, fremsendt ansøgning fra
Svend Aage Ipsen, Enderupskov, om dispensation fra naturfrednings-
loven til omlægning af læhegn og vandløb på matr. nr. 137 Enderup-
skov, Gram.

Det ansøgte er omfattet af
overfredningsnævnets kendelse af 28. december 1983 om "fredning
af en del af Gelsådalene i Gram kommune", jfr. naturfredningslovens
§ 34, og
åbeskyttelseslinien omkring Gelsåen, jfr. naturfredningslovens
§ 47a.

Sønderjyllands amtskommune, fredningsafdelingen, har op-
lyst, at de nuværende læhegn er enrækkede, at de består dels af
tjørn og dels af gran, at etableringen af de ansøgte læhegn ikke
vil forringe udsigten over ådalen væsentligt, og at 1 fire-rækket
læhegn vil give bedre livsbetingelser for marktilknyttede dyr i
området.

Fredningsafdelingen indstiller, at der meddeles dispen-
sation i henhold til § 5 (arealernes drift og pleje) i overfred-
ningsnævnets kendelse.

Fredningsnævnet meddeler i medfør af naturfredningslo-
vens §§ 34 og 47a dispensation til anlæggelse af nye læhegn og
forlægning af vandløb på matr. nr. 137 Enderupskov, Gram, på vil-

kår,

at det gamle læhegn fjernes.først,

at det sydlige læhegn ikke føres længere ned end til engareal ved Gelsåen, d.v.s. i en afstand af ca. 40 m fra åen,

at læhegnet tilplantes med danske løvtræer og buske, og

at vandløbet ikke anlægges med større dimensioner end det nuværende.

Lind Larsen
Lind Larsen

Fredningsnævnets afgørelse kan påklages til overfredningsnævnet senest 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt. En tilladelse eller dispensation må ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet. Er klage indgivet, må tilladelsen eller dispensationen ikke udnyttes, med mindre den opretholdes af overfredningsnævnet. Tilladelsen bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 5 år fra dens meddelelse.

Sendt til:

Svend Aage Ipsen, Ribelandevej 17, Enderupskov, 6510 Gram.

Sønderjyllands amtskommune, fredningsafd., j.nr.8-70-51-3-511-1/86.

Fredningsstyrelsen, 3 ekspl.

Gram kommune, teknisk forvaltning.

Danmarks Naturfredningsforening + lokalkomiteén.

1303/8-8.

34

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen

27 MAR. 1990

U D S K R I F T
af
FORHANDLINGSPROTOKOLLEN
for
Fredningsnævnet for Sønderjyllands
Amts Nordlige Fredningskreds.

Den 12. marts 1990 kl. 10,45 afholdt Fredningsnævnet for Sønderjyllands Amts Nordlige Fredningskreds møde i Gram. Nævnet var repræsenteret af formanden, civildommer Ib Lind Larsen, Haderslev, det amtsrådsvalgte medlem, gårdejer Thomas Lauridsen, Stubbum, Christiansfeld, og det af Gram Kommune valgte medlem, gårdejer Hans Gad, Kastrup, Gram.

Som sekretær medvirkede civildommer Torkil Rasmussen, Kolding.

Der foretoges:

F. 8/90

Dispensation fra naturfredningslovens § 34 (fredning af en del af Gelsåen i Gram Kommune) til udgravning af en lille sø på matr. nr. 137 Enderupskov, Gram, tilhørende Svend Aage Ipsen, Ribe Landevej 17, 6510 Gram.

Der fremlægdes:

1. skrivelse af 2. marts 1990 fra Sønderjyllands Amt, fredningsafdelingen, med påtegning af 9. marts 1990 fra Lindet Stats-

Miljøministeriet
Skov- og Naturstyrelsen

J.nr. SN 1211/8 0001
Akt. nr. 27.

—BII.

skovdistrikt,

2. ansøgning fra Svend Aage Ipsen, Ribe Landevej 17. 6510 Gram, og
3-5. kort.

For Sønderjyllands Amtskommune, fredningsafdelingen, mødte over-
assistent Sonja Lorenzen, der anbefalede dispensation på vilkår
som angivet i amtskommunens skrivelse af 2. marts 1990.

Nævnet voterede internt og meddelte dispensation fra naturfred-
ningslovens § 34 (fredningen af en del af Gelsåen) til udgrav-
ning af en lille sø på matr. nr. 137 Enderupskov, Gram, som
ansøgt på vilkår,

at søens anlægges med flåde bredder,

at opgravet fyld udjævnes i et højst 30 cm tykt lag,

at der ikke foretages beplantning eller hegning, og

at der ikke sker opdræt af fugle og/eller fisk.

Fredningsnævnets afgørelse kan påklages til Overfredningsnævnet,
Slotsmarken 15, 2970 Hørsholm, senest 4 uger fra den dag, afgø-
relsen er meddelt. En tilladelse eller dispensation må ikke ud-
nyttes, før klagefristen er udløbet. Er klage indgivet, må til-
ladelse eller dispensation ikke udnyttes, med mindre den opret-
holdes af Overfredningsnævnet. Tilladelsen bortfalder, såfremt
den ikke er udnyttet inden 5 år fra dens meddelelse.

Sagen sluttet.

Mødet hævet.

Lind Larsen

FREDNINGSNÆVNET FOR SØNDERJYLLANDS AMT
Dommerkontoret, Nørregade 31,
6270 Tønder. - Telf. 74 72 22 05.

Mottaget i
Skov- og Naturstyrelsen

04 NOV. 1992

Den 3. november 1992 foretog formanden, dommer S.A.Koustrup, følgende sag på dommerkontoret:

J.nr. XXV

Ansøgning fra Sønderjyllands amt om tilladelse til at etablere primitive overnatningspladser på matr.nr. 48 Endrup ejerlav, Gram Kommune.

- § 50 - Fredning af Gelsådal -

Der fremlagdes skrivelse af 28. oktober 1992 med bilag fra amtets tekniske forvaltning, j.nr. 8-70-52-4-10-92.

Det er oplyst, at amtet har besluttet at etablere en række primitive overnatningspladser langs de vandløb, der fremover må besejles med kano m.v. Formålet med pladserne er at tilbyde overnatningsmulighed for sejlerne, idet udlejningssejls kun må foregå i dagtimerne, og ofter strækker en sejls sig over flere dage.

Det fremgår af sagen, at der på matr.nr. 48 Endrup Skov, hos Markus Hansen, Aftægten 3, Endrupskov i Gram kommune, ønskes etableret følgende på pladsen:

- stente
- bålplads og
- kortbord.

Endvidere ønskes der på den eksisterende rasteplass etableret

12/18-0135
Akt 1.

✓

JUS
11

beplantning med 1 række buske og træer på en strækning af ca. 15 meter. Beplantningen sker kun med plantearter, som i forvejen er i området.

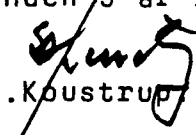
Formålet med Gelsådalens fredning er at sikre de væsentlige landskabelige, kultur- og naturhistoriske interesser i området og at tilsikre, at offentlighedens adgang i området sker i overensstemmelse hermed.

Det er yderligere oplyst, at overnatningspladsen placeres umiddelbart op til rastepladsen, der er tilladt opført i fredningsbetemmelsens punkt B 7.

Nævnets afgørelse:

Da det ansøgte ikke strider imod fredningens formål og iøvrigt er i overensstemmelse med intentionerne i fredningen, meddeler nævnet herved tilladelse til det ansøgte.

I medfør af lov om naturbeskyttelse, § 66, bortfalder tilladelsen, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år fra dato.

S.A. Koustrup

/ha

Afgørelsen kan inden 4 uger fra dens modtagelse indklages for Naturklagenævnet af ansøgeren og forskellige myndigheder. Først når det efter klagefristens udløb er konstateret, at afgørelsen ikke er indbragt for Naturklagenævnet, kan dispensationen udnyttes.

Klage skal indsendes skriftligt til Fredningsnævnet for Sønderjyllands amt, Dommerkontoret, Nørregade 31, 6270 Tønder, der videresender klagen til Naturklagenævnet sammen med sagens dokumenter.

FREDNINGSNÆVNET FOR SØNDERJYLLANDS AMT

Domhuset, Kongevej 41, 6400 Sønderborg, tlf. 73 42 41 21, fax. 74 42 41 23

Den 12. februar 2001 behandlede formanden, dommer Claus Kejser, følgende sag på dommerkantoret:

J.nr. 74/2000:

Ansøgning fra Sønderjyllands Amt om lukning af et drænsystem indenfor fredningen i Gelsåen i Gram kommune.

- § 50 -

Der fremlagdes skrivelse af 20. december 2000 med bilag fra Sønderjyllands Amt, Fredningsnævnets tekniske sekretariat, j.nr. 8-70-51-3-525-8-00.

Det bemærkes, at sagen af Nævnet har været behandlet på skriftligt grundlag, og at det amtsrådsvalgte medlem, Thomas Lauritzen, og det kommunalvalgte medlem, Henry Hansen, har deltaget i afgørelsen.

Det pågældende areal er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 28. december 1983 om fredning af en del af Gelså-dalen. Fredningen har til formål at sikre oprettholdelse af de landskabelige, kulturhistoriske og naturhistoriske interesser, der knytter sig til området, og at forbedre offentlighedens adgang til færdsel og ophold i området.

Efter fredningen skal området bevares i dets nuværende tilstand, og der må således bl.a. ikke foretages terrænændringer, ligesom det nuværende forløb af åen ikke må ændres. Det er bestemt, at Sønderjyllands Amt på udyrkede arealer har ret til uden udgift for ejeren at foretage landskabspleje for at skabe gode betingelser for plante- og dyrelivet.

Det fremgår af ansøgningen, at afvandingen af arealerne i den nordvestlige del af fredningen føres tilbage til den naturgivne afvanding. Projektet kan ses som en fortsættelse af et projekt om vandstandshævning på arealer mod sydøst, som Fredningsnævnet tidligere har behandlet. I det nu foreliggende projekt ændres der ikke på engvandingskanalerne, som må betragtes som kulturhistoriske spor. Arealernes tilstand ændres, men forudsættes dog fastholdt i landbrugsdrift gennem græsningsaftaler med lodsejerne. Det er overfor Nævnet telefonisk oplyst, at projektet ikke har nogen betydning for åens forløb eller for offentlighedens adgang.

Danmarks Naturfredningsforening, der i sin tid var sagsrejser, har haft lejlighed til at udtale sig, men er ikke fremkommet med bemærkninger.

Det fremgår af sagen, at projektet forudsætter aftale med de berørte lodsejere.

FREDNINGSNÆVNETS AFGØRELSE:

Da det ansøgte må anses for overensstemmende med fredningens formål meddeler Fredningsnævnet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50 dispensation til lukning af et drænsystem i overensstemmelse med det fremsendte projekt.

Det bemærkes, at der tillige kræves dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 3.

I medfør af naturbeskyttelseslovens § 66 bortfalder tilladelsen, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år fra dato.

Claus Kejsler

Afgørelsen kan inden 4 uger fra dens modtagelse indklages for Naturklagenævnet af ansøgeren og forskellige myndigheder. Først når det efter klagefristens udløb er konstateret, at afgørelsen ikke er indbragt for Naturklagenævnet, kan dispensationen udnyttes.

Klage skal indsendes skriftligt til **Fredningsnævnet for Sønderjyllands Amt, Dommerkontoret, Kongevej 41, 6400 Sønderborg**, der videresender klagen til Naturklagenævnet sammen med sagens dokumenter.

/kb

FREDNINGSNÆVNET FOR SØNDERJYLLANDS AMT

Domhuset, Kongevej 41, 6400 Sønderborg, tlf. 73 42 41 21, fax. 74 42 41 23

Den 28. marts 2001 kl. 10.00 afholdt Fredningsnævnet for Sønderjyllands Amt møde ved Gelså rasteplads med formanden, dommer Claus Kejser, det amtsrådsvalgte medlem Thomas Lauritzen, Christiansfeld, og det kommunalvalgte medlem Henry Jensen, Arnum.

Der foretoges:

J.nr. 7/2001:

Ansøgning fra Hedeselskabet på vegne Svend Ibsen om dispensation til plantning af et læhegn på matr.nr. 137 Enderupskov, Gram kommune.

- § 50 -

For Hedeselskabet mødte Gert Lund.

For De danske Plantningsforeninger mødte Helge Knudsen.

Svend Ibsen var mødt.

For Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomité mødte Ole Brink.

Svend Ibsen redegjorde for baggrunden for ansøgningen og oplyste i den forbindelse, at der i 1983 var hegn både i den øst-vestgående retning og i den nord-sydgående. Det førstnævnte hegn var en række grantræer, hvoraf de sidste blev væltet i forbindelse med orkanen. Det nord-sydgående hegn trænger til fornyelse, og en læplantning er nødvendig af hensyn til hans hestehold, ligesom der i området er en del problemer med sandflugt.

Formanden redegjorde for fredningsbestemmelserne og for amtsrådets indstilling.

Helge Knudsen oplyste, at ansøgeren ikke ønsker noget højt læhegn, men en bevoksning med forskellige buske ikke over tjørnehøjde og således, at der tillades indplantning af enkelte egetrær.

Ole Brink bemærkede, at lokalkomiteen kan instille, at der meddeles dispensation.

FREDNINGSNÆVNETS AFGØRELSE:

Det pågældende areal er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 28. december 1983 om fredning af en del af Gelså-dalen. Efter fredningsforslaget var formålet bl.a. at opretholde det nuværende forløb af Gelsåen på den pågældende strækning og at bevare de ubyggede arealer omkring åen i deres nuværende tilstand. Efter fredningsbestemmelsernes § 1 har fredningen til formål at sikre opretholdelse af de landskabelige, kulturhistoriske og naturhistoriske interesser, der knytter sig til området og at forbedre offentlighedens adgang til færdsel og ophold i området. Det er i § 2 bestemt, at området skal besvares i dets nuværende tilstand, og det er videre i bestemmelserne fastsat, at der ikke må foretages tilplantning, og læhegn må kun plantes, hvis hegnet ikke vil fremkalde en forringet udsigt over ådalen, og kun efter Fredningsnævnets godkendelse. I afgørelsen er videre fastsat, at en del af en plantage på matr. nr. 137 og et hegn nord herfor skulle fjernes.

Efter de foreliggende oplysninger må Fredningsnævnet antage, at der på tidspunktet for Overfredningsnævnets afgørelse var læplantning på den strækning, hvor nyt læhegn ønskes plantet, og at denne plantning forblev tilladt. Som anført af Amtet bærer hegnet nu præg af, at det ikke har været plejet gennem de senere år. I hegnet i øst/vestlig retning er alene enkelte graner tilbage, og en retablering af hegn på denne strækning må antages at få en ret begrænset indflydelse på udsigten over ådalen. Hegnet i nord/sydlig retning bestod af et meget tyndt enrækket tjørnehegn.

Nævnet må vurdere det ansøgte som genplantning af hegn eller en nødvendig fornyelse heraf. Afgørelsens tekst skelner - som

anført af Amtet - ikke mellem genplantning og nyplantning, men dette kan efter almindelige retsgrundsætninger ikke antages at udelukke, at der gives tilladelse til en plantning som ansøgt. Da Nævnet udfra fredningsformålet ikke finder, at der foreligger omstændigheder, der afgørende taler derimod, meddeler Nævnet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, dispensation til genplantning af et læhegn i overensstemmelse med det fremlagte rids og den beskrivelse, der som ovenfor anført er givet under mødet.

I medfør af naturbeskyttelseslovens § 66 bortfalder tilladelsen, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år fra dato.

Claus Kejsler

Afgørelsen kan inden 4 uger fra dens modtagelse indklages for Naturklagenævnet af ansøgeren og forskellige myndigheder.

Først når det efter klagefristens udløb er konstateret, at afgørelsen ikke er indbragt for Naturklagenævnet, kan dispensationen udnyttes.

Klage skal indsendes skriftligt til **Fredningsnævnet for Sønderjyllands Amt, Dommerkontoret, Kongevej 41, 6400 Sønderborg**, der videresender klagen til Naturklagenævnet sammen med sagens dokumenter.

/kb

FREDNINGSNÆVNET FOR SØNDERJYLLANDS AMT

Domhuset, Kongevej 41, 6400 Sønderborg, tlf. 73 42 41 21, fax. 74 42 41 23

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen

09 NOV. 2001

SCANNET

Den 6. november 2001 behandlede formanden, dommer Claus Kejser, følgende sag på dommerkontoret:

J.nr. 23/2001:

Ansøgning fra Sønderjyllands Amt om tilladelse til opstilling af toiletbygning ved rasteplassen ved Skt. Thøgers Kapel i Gram kommune - matr.nr. 267 Enderupskov, Gram.

- § 50 -

Der fremlægdes skrivelse af 13. september 2001 med bilag fra Sønderjyllands Amt, Planafdelingen, j.nr. 8-70-53-1-511-1-01.

Det bemærkes, at sagen af Nævnet har været behandlet på skriftligt grundlag, og at det amtsrådsvalgte medlem, Thomas Lauritzen, og det kommunalvalgte medlem, Henry Hansen, har deltaget i afgørelsen.

Det fremgår af sagen, at opstillingen skal ske på et areal, der er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 28. december 1983 om fredning af en del af Gelsådal. Fredningen har til formål at sikre opretholdelse af de landskabelige, kulturhistoriske og naturhistoriske intersserer, der knytter sig til området, og at forbedre offentlighedens adgang til færdsel og ophold i området. Der er i afgørelsen fastsat bestemmelse vedrørende ny bebyggelse, og det er bestemt, at der ikke må etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger.

Det fremgår videre af sagen, at der ønskes opstillet et handicapvenligt tørkloset i stedet for en lille toiletbygning, som i dag står inde i bevoksningen ved Skt. Thøgers Kapel. Den nye toiletbygning har grundmål 1,7 x 1,4

meter og har udvendig en trykimprægneret bræddebeklædning. Den vil blive delvist skjult i bevoksningen.

Danmark Naturfredningsforening har i et høringssvar anbefalet det ansøgte.

Amtet har meddelt, at man er indstillet på at meddele dispensation fra fortidsmindebeskyttelseslinien til opstilling af toiletbygningen.

FREDNINGSNÆVNETS AFGØRELSE:

En opstilling af den nævnte toiletbygning kan ikke antages at være i strid med fredningens formål, hvorfor Nævnet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddeler dispensation til det ansøgte.

I medfør af naturbeskyttelseslovens § 66 bortfalder tilladelsen, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år fra dato.

Claus Kejsler

Afgørelsen kan inden 4 uger fra dens modtagelse indklages for Naturklagenævnet af ansøgeren og forskellige myndigheder. Først når det efter klagefristens udløb er konstateret, at afgørelsen ikke er indbragt for Naturklagenævnet, kan dispensationen udnyttes.

Klage skal indsendes skriftligt til **Fredningsnævnet for Sønderjyllands Amt, Dommerkontoret, Kongevej 41, 6400 Sønderborg**, der videresender klagen til Naturklagenævnet sammen med sagens dokumenter.

/kb

**Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del**

Dokken 1
6700 Esbjerg
Åbent 08.30-15.00
Tlf.: 9968 8800

E-mail: esbjerg@domstol.dk
www.domstol.dk/esbjerg
SE-nr. 50 03 28 17

28. august 2019
FN SJS 22/2019

Vedr.: j.nr. FN SJS 22/2019: Ansøgning fra Kenny Nielsen om lovliggørende dispensation til opførelsen af to læskure og en sandfold på ejendommen Enderupskov Byvej 8, 6510 Gram, matr.nr. 24 Enderupskov, Gram indenfor fredningen af Gelsådal.

Fredningsnævnet har den 8. maj 2019 fra Haderslev Kommune på vegne Kenny Nielsen modtaget en ansøgning om lovliggørende dispensation til opførelsen af to læskure og en sandfold på ejendommen Enderupskov Byvej 8, 6510 Gram, matr.nr. 24 Enderupskov, Gram, indenfor fredningen af Gelsådal.

Ejendommen ligger i et område, der er fredet ved Overfredningsnævnets afgørelse af 28. december 1983. Det fremgår af fredningen, at den har til formål at sikre opretholdelse af de landskabelige, kulturhistoriske og naturhistoriske interesser, der knytter sig til området, og at forbedre offentlighedens adgang til færdsel og ophold i området. Det fremgår af fredningsbestemmelserne bl.a., at der ikke må foretages terrænændringer eller opføres nybygninger ex. læskur, medmindre fredningsnævnets godkendelse foreligger. Fredningsnævnet skal derfor meddele dispensation, hvis det opførte skal bibeholdes.

Fredningsnævnet har foretaget besigtigelse.

Fredningsnævnet har besluttet at meddele Kenny Nielsen lovliggørende dispensation til det ansøgte på nærmere anførte vilkår som beskrevet under afsnittet ”Fredningsnævnets afgørelse”.

Sagens baggrund:

Af fredningsbestemmelserne fremgår blandt andet:

§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelse af de landskabelige, kulturhistoriske og naturhistoriske interesser, der knytter sig til området, og at forbedre offentlighedens adgang til færdsel og ophold i området.

§ 2. Bevaring af området.

Området skal bevares i dets nuværende tilstand. Der må således bl.a. ikke opføres ny bebyggelse, foretages terrænændringer eller ske tilplantning, medmindre det er tilladt i de følgende bestemmelser.

...

§ 4. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke foretages udnyttelse af forekomster i jorden eller foretages opfyldning, afgravning eller planering.

....

§ 6. Bebyggelse.

Der må kun opføres ny bebyggelse, såfremt den nye bygning enten er et læskur, hvis beliggenhed fredningsnævnet har godkendt, eller i øvrigt er erhvervmæssig nødvendig for den pågældende ejendoms drift som landbrugsejendom og opføres i umiddelbar tilknytning til eksisterende bygninger på ejendommen.

Der må dog ikke opføres bebyggelse for pelsdyr- og fjerkræfarme, fasanerier eller drivhusgartnerier.

§ 7. Andre anlæg.

Der må ikke etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger. Eksempelvis må der ikke anlægges skydebane, motorbane, flyveplads eller oplags-, losse- eller bilophugningsplads.

...

§ 10. Dispensation.

En dispensation fra fredningsbestemmelsernes §§ 3-8 kan meddeles, når det ansøgte ikke vil komme i strid med fredningens formål, jfr. naturfredningslovens § 34.”

På følgende kort er placeringen af det ansøgte vist med blå ring. Fredet areal er vist med blå skravering.

Læskurene er opført på den nordlige og sydlige del af en eksisterende bygning. Det sydlige læskur er opført på ejendommen matr.nr. 290 Enderupskov, Gram. Begge læskure er opført med ydervægge beklædt med metalplader og med fibercementtag. Det nordlige læskur er på luftfoto opmålt til ca. 30 m². Det sydlige læskur er på luftfoto opmålt til ca. 50 m².

Ejendommen er ikke noteret som landbrugsejendom. Ifølge kommunens oplysninger er der fire heste på ejendommen plus afgræsning fra naboens heste.

Der foreligger efter det oplyste ikke tilsagn fra ejeren af Enderupskov Byvej 6 til opførelsen af det sydlige læskur.

Sandfolden måler ca. 20 x 40 meter, og der er opsat en lysmast nord og en lysmast syd for folden.

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 27. juni 2019, hvor nævnet tillige har foretaget besigtigelse.

I mødet deltog formanden, retspræsident Margit Ø. Laub, Esbjerg, det ministerudpegede medlem Kjeld Thamdrup og det kommunalt udpegede medlem Olaf Hansen. Endvidere deltog Kenny Nielsen, ejeren af ejendommen, Enderupskov Byvej 6, Morten Weiland, Knud Sindberg og Jørgen Clausen på vegne Danmarks Naturfredningsforening, Søren-Peter Andersen på vegne Haderslev Kommune og Martin Martinsen på vegne Friluftsrådet.

Fredningsnævnets formand redegjorde for ansøgningen og de relevante dele af fredningsbestemmelserne.

Kenny Nielsen oplyste, at han købte ejendommen i 1998 og at de to læskure blev opført i begyndelsen af 2000. Det nordlige læskur måler ca. 4 x 6 m. Det sydlige læskur er bygget sammen med stalden og bruges pt. til opbevaring af hø. Han har fået tilladelse til opførelse af det sydlige læskur af naboen, Morten Weiland.

Morten Weiland bekræftede, at der er givet tilladelse til opførelse af det sydlige skur.

Jørgen Clausen oplyste, at Danmarks Naturfredningsforening principielt modsætter sig, at der gives dispensation til det ansøgte. Til støtte herfor henviste Clausen til, at der ikke er tale om en landbrugsejendom, og at en dispensation vil kunne få præcedensvirkning.

Martin Martinsen oplyste, at Friluftsrådet ikke har bemærkninger til sagen.

Søren-Peter Andersen oplyste, at kommunen vil give Kenny Nielsen dispensation, hvis Fredningsnævnet giver dispensation til det opførte.

Fredningsnævnet har indhentet teknisk bistand ved Miljøstyrelsen der har oplyst, at det ansøgte ikke berører noget Natura 2000-område, og at det ansøgte efter Miljøstyrelsens vurdering ikke vil medføre beskadigelse/ødelæggelse af plantearter eller yngle- eller rasteområder for de dyrearter, der fremgår af habitatdirektivets bilag IV.

Fredningsnævnets afgørelse:

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet dispensere fra bestemmelserne i en fredning, når det ansøgte ikke er i strid med fredningens formål. Videregående afvigelser fra en fredning end nævnt i stk. 1, og helt eller delvis ophævelse af en fredning kan, jf. stk. 5, kun foretages efter reglerne om gennemførelse af fredninger.

Det er formålet med fredningen, at sikre opretholdelse af de landskabelige, kulturhistoriske og naturhistoriske interesser, der knytter sig til området, og at forbedre offentlighedens adgang til færdsel og ophold i området

Det er Fredningsnævnets vurdering efter besigtigelsen, at læskurene og sandfolden ikke har nogen nævneværdig negativ indvirkning på områdets landskabelige, kulturhistoriske eller naturhistoriske værdier. Fredningsnævnet har lagt vægt på, at læskurene er opført som en del af den eksisterende stald og opført i samme materialer som denne, og at sandfolden nærmest ligger i niveau med terrænet.

Fredningsnævnet meddeler derfor i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, Kenny Nielsen dispensation til det ansøgte.

Klagevejledning:

Der kan inden 4 uger efter den dag, denne afgørelse er meddelt, klages til Miljø- og fødevareklagenævnet over afgørelsen. Hvis afgørelsen er offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Borgere, virksomheder, myndigheder og organisationer skal indsende klagen til Miljø- og fødevareklagenævnets klageportal via borger.dk eller virk.dk.

Der er et direkte link til borger.dk og virk.dk via Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk/planklagenaevnet.

Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb.

En klage skal være tilgængelig for førsteinstansen i Klageportalen senest kl. 23:59 på den dag, hvor klagefristen udløber. Det indebærer, at klager har godkendt og betalt gebyr/bestilt faktura i Klageportalen.

Klageren skal oplyse sit CPR-nummer eller CVR-nummer.

Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside indeholder information om beregning af klagefrister i de tilfælde, hvor en klager anmoder om at blive undtaget fra brug af Klageportalen.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr. Gebyret udgør for privatpersoner 900 kr. Virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder skal betale 1.800 kr. for behandling af eller genoptagelse af en klage. Det nævnte gebyr reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks med virkning for klager, der modtages i nævnet fra og med den 1. februar 2017. Gebyret er endnu ikke reguleret for 2017, men vil blive teknisk efterreguleret.

Miljø- og fødevareklagenævnet påbegynder først behandlingen af en klage, når gebyret er modtaget. Klagegebyr opkræves af Miljø- og fødevareklagenævnet. Betaling af klagegebyr sker ved elektronisk overførsel eller ved indbetalingskort til Miljø- og fødevareklagenævnet. Gebyr skal indbetales indenfor en af Miljø- og fødevareklagenævnet fastsat frist. Hvis gebyret ikke indbetales inden udløbet af fristen, afvises klagen.

Vejledning om gebyrbetalingen kan findes på Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk/planklagenaevnet.

Gebyret bliver tilbagebetalt, hvis klagen bliver afvist, fordi klagefristen er overskredet, klager ikke er klage-berettiget eller fordi Miljø- og fødevareklagenævnet ikke har kompetence til at behandle klagen.

Gebyret tilbagebetales også, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, eller hvis klager får helt eller delvist medhold i klagen. Hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af en frist for efterkommelse af afgørelsen som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Miljø- og fødevareklagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Hvis klager trækker klagen tilbage, mens sagen er under behandling i nævnet, vil gebyret som udgangspunkt også blive betalt tilbage. Miljø- og fødevareklagenævnet kan dog beslutte, at gebyret ikke tilbagebetales, hvis klagen trækkes tilbage på et tidspunkt, hvor nævnet allerede har foretaget en stor del af sagsbehandlingen.

Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 7, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg, den 28. august 2019

Margit G. Laub
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Kenny Nielsen,

Haderslev Kommune, post@haderslev.dk, sopa@haderslev.dk

Miljøstyrelsen, mst@mst.dk;

Slot- og Kulturstyrelsen, post@slks.dk

Museum Sønderjylland, tekr@museum-sonderjylland.dk

Danmarks Naturfredningsforening/København, dn@dn.dk

Danmarks Naturfredningsforening/Haderslev, haderslev@dn.dk

Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, finn.borchsenius@sm.au.dk

Dansk Ornitologisk Forening, jorn.vinther.sorensen@gmail.com

Friluftsrådet centralt: fr@friluftsradet.dk

Friluftsrådet Haderslev: soenderjylland@friluftsradet.dk

Sagsnr.: FN SJS 40/2020
26. marts 2021

J.nr.: FN SJS 40/2020: Ansøgning fra Morten Bent Weiland om dispensation til opførelse af et udhus på ejendommen Enderupskov Byvej 6, 6510 Gram, matr.nr 44, Enderupskov, Gram inden for fredningen af Gelsådal.

Fredningsnævnet har den 21. august 2020 modtaget en ansøgning fra Haderslev Kommune på vegne Morten Bent Weiland om dispensation til opførelse af et udhus på ejendommen Enderupskov Byvej 6, 6510 Gram, matr.nr 44, Enderupskov, Gram.

Ejendommen ligger i et område, der er fredet ved Overfredningsnævnets afgørelse af 28. december 1983, hvorefter området skal bevares i dets nuværende tilstand.

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 19. marts 2021.

Fredningsnævnet har besluttet at meddele dispensation til Morten Bent Weiland til det ansøgte på nærmere anførte vilkår. Begrundelsen fremgår under afsnittet ”Fredningsnævnets afgørelse”.

Sagens baggrund:

Ejendommen ligger i et område, der er fredet ved Overfredningsnævnets afgørelse af 28. december 1983. Af fredningsbestemmelser fremgår blandt andet:

§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelse af de landskabelige, kulturhistoriske og naturhistoriske interesser, der knytter sig til området, og at forbedre offentlighedens adgang til færdsel og ophold i området.

§ 2. Bevaring af området.

Området skal bevares i dets nuværende tilstand. Der må således bl.a. ikke opføres ny bebyggelse, foretages terrænændringer eller ske tilplantning, medmindre det er tilladt i de følgende bestemmelser.

...

§ 4. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke foretages udnyttelse af forekomster i jorden eller foretages opfyldning, afgravning eller planering.

....

§ 6. Bebyggelse.

Der må kun opføres ny bebyggelse, såfremt den nye bygning enten er et læskur, hvis beliggenhed fredningsnævnet har godkendt, eller i øvrigt er erhvervsmæssig nødvendig for den pågældende ejendoms drift som landbrugsjendom og opføres i umiddelbar tilknytning til eksisterende bygninger på ejendommen.

Der må dog ikke opføres bebyggelse for pelsdyr- og fjerkræfarme, fasanerier eller drivhusgartnerier.

§ 7. Andre anlæg.

Der må ikke etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger. Eksempelvis må der ikke anlægges skydebane, motorbane, flyveplads eller oplags-, losse- eller bilophugningsplads.

...

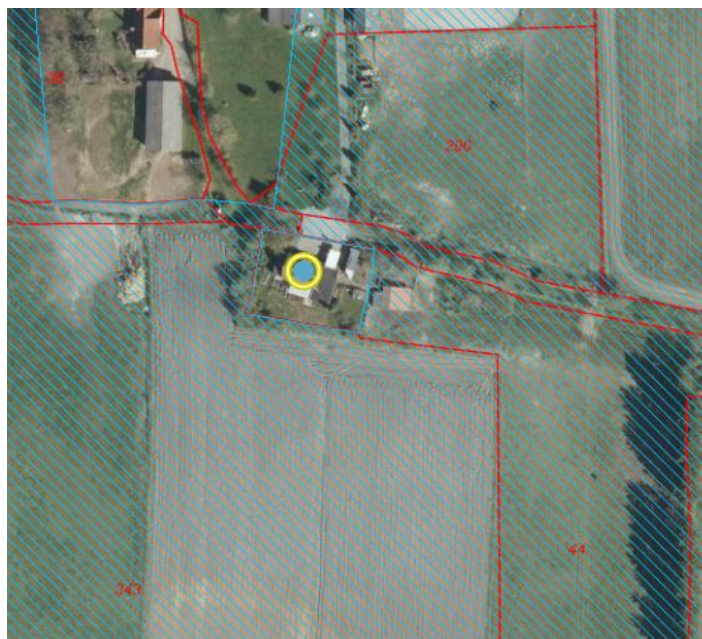
§ 10. Dispensation.

En dispensation fra fredningsbestemmelsernes §§ 3-8 kan meddeles, når det ansøgte ikke vil komme i strid med fredningens formål, jfr. naturfredningslovens § 34.”

Morten Bent Weilands ansøgning angår dispensation til opsætning af et udhus på 120 m². Udhuset måler 10 x 12 m og vil få en højde på 5,3 m og er tænkt anvendt til udhus/læskur for dyrehold. Udhusets facade ønskes beklædt med stål og cementbrædder, og taget ønskes udført i stål.

Udhuset ønskes placeret til højre for hovedhuset og i det fredede område. Der er på i stedet i forvejen opført en bygning på 70 m², der som en del af projektet vil blive fjernet.

På kortet nedenfor ses hovedbygningen markeret med blågul prik. Det med blå skraverede viser fredningens udstrækning. Som det fremgår, er der til højre for hovedhuset opført en bygning med rødt tag i det fredede område. Det er på dette sted, udhuset ønskes opført.

Fredningsnævnet har anmodet kommunen om at få oplyse, om det ansøgte vil medføre beskadigelse/ødelæggelse af plantearter eller yngle- eller rasteområder for de dyrearter, der fremgår af habitatdirektivets bilag IV, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2.

Kommunen har den 25. november 2020 oplyst:

”...

Matriklen ligger ca. 150 m nord for Gelså og ca. 325 m nord for Natura 2000-området N253 Stensbæk Plantage og Heder, herunder habitatområde H262 og fuglebeskyttelsesområde F121, se kort nedenfor.

Stensbæk Plantage og Heder er et af de nyudpegede habitat- og fuglebeskyttelsesområder (marts 2019), og udpegningsgrundlaget ses herunder.

Habitatområdet

H262 Stensbæk Plantage og Heder

Græs-indlandsklit (2330)

Revling-indlandsklit (2320)

Tør hede (4030)

Visse-indlandsklit (2310)

Våd hede (4010)

Fuglebeskyttelsesområdet

F121 Stensbæk Plantage og Heder

Hedelærke (A246)

Natravn (A224)

Rødrygget tornskade (A338)

Stor hornugle (A215)

Trane (A127)

Etablering af udhuset på et areal, som i forvejen er bebygget, og som ligger med en afstand af minimum 800 m til habitatområdet, vurderes ikke at ville påvirke naturtyperne på udpegningsgrundlaget. Med samme begrundelse, at området i forvejen benyttes som beboelse med dertilhørende bygninger, vurderes det heller ikke at påvirke hverken yngle- eller levesteder for fuglebeskyttelsesområdets udpegede fuglearter.

I forhold til bilag IV-arter i området, er der registreret birkemus (i 2019) ca. 500 m sydvest for ejendommen, og der er fundet spor efter odder (i 2011) ca. 250 m mod sydvest ved Gelså, se kort nedenfor.

Birkemusen foretrækker at leve i lysåbne, ældre skove med rig bundvegetation, kratbevoksede moser, enge og dyrkede marker. Fra oktober-maj sover birkemusen vintersøvn i en rede af græs og mos. Med det ansøgte ændres der ikke på birkemusens leve- og ynglesteder.

Odderen lever i tilknytning til både stillestående og rindende vand, salt- og ferskvand. Uforstyrrede vandløb, søer, moser og fjordområder, med gode skjulmuligheder i form af vegetation, er oplagte levesteder. For at odderen yngler, skal der i dens territorium være skjul eller fristeder i form af rørskov, krat eller anden bevoksning. Med det ansøgte ændres der ikke på vilkårene for odder i området.

Det vil sige, overordnet set vurderes det, at projektet ikke vil forringe naturtyperne og levestederne for arterne eller forstyrrer de arter, som området er udpeget for.”

Haderslev Kommune har - ud fra formålet med bygningen (forbedret dyrevelfærd) – og størrelsen (120 m²) samt placering i umiddelbar tilknytning til bestående bebyggelsesarealer, hvor de bestående ca. 70 m² nedrives – samt beskeden påvirkning af landskabet - anbefalet en dispensation.

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 19. marts 2021, hvor nævnet tillige har foretaget besigtigelse.

I mødet deltog formanden, dommer Margit Ø. Laub, Esbjerg og det ministerudpegede medlem Kjeld Thamdrup. Desuden deltog Søren Peter Andersen på vegne Haderslev Kommune og Bent Karlsson på vegne Danmarks Naturfredningsforening og Morten Bent Weiland.

Fredningsnævnets formand redegjorde for ansøgningen og de relevante dele af fredningsbestemmelserne.

Morten Bent Weiland anviste placeringen af udhuset og redegjorde for ansøgningen. Bygningen ønskes udført i træ med sort tag.

Bent Karlsson oplyste, at Danmarks Naturfredningsforening ikke modsætter sig, at der gives dispensation til det ansøgte. Det ønskede udhus falder harmonisk ind i området. Desuden er ejendommen beliggende i udkanten af fredningen.

Søren Peter Andersen tilsluttede sig Bent Karlssons bemærkninger.

Det kommunalt udpegede medlem Olaf Hansen havde besigtiget ejendommen forud for nævnets afgørelse.

Fredningsnævnets afgørelse

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet dispensere fra bestemmelserne i en fredning, når det ansøgte ikke er i strid med fredningens formål. Videregående afvigelser fra en fredning end nævnt i stk. 1, og helt eller delvis ophævelse af en fredning kan, jf. stk. 5, kun foretages efter reglerne om gennemførelse af fredninger.

Det er formålet med fredningen, at sikre opretholdelse af de landskabelige, kulturhistoriske og naturhistoriske interesser, der knytter sig til området, og at forbedre offentlighedens adgang til færdsel og ophold i området.

Det er Fredningsnævnets vurdering efter besigtigelsen, at læskuret ikke har nogen nævneværdig negativ indvirkning på områdets landskabelige, kulturhistoriske eller naturhistoriske værdier. Fredningsnævnet har lagt vægt på, at et eksisterende skur som en del af projektet vil blive fjernet.

Fredningsnævnet meddeler derfor i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, Morten Bent Weiland dispensation til det ansøgte på vilkår,

at skuret opføres i overensstemmelse med ansøgningen for så vidt angår størrelse og materialevalg,

at det eksisterende skur opført samme sted fjernes.

Klagevejledning:

Der kan inden 4 uger efter den dag, denne afgørelse er meddelt, klages til Miljø- og fødevarerklagenævnet over afgørelsen. Hvis afgørelsen er offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Borgere, virksomheder, myndigheder og organisationer skal indsende klagen til Miljø- og fødevareklagenævnets klageportal via borger.dk eller virk.dk.

Der er et direkte link til borger.dk og virk.dk via Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk/planklagenaevnet.

Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb.

En klage skal være tilgængelig for førsteinstansen i Klageportalen senest kl. 23:59 på den dag, hvor klagefristen udløber. Det indebærer, at klager har godkendt og betalt gebyr/bestilt faktura i Klageportalen.

Klageren skal oplyse sit CPR-nummer eller CVR-nummer.

Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside indeholder information om beregning af klagefrister i de tilfælde, hvor en klager anmoder om at blive undtaget fra brug af Klageportalen.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr. Gebyret udgør for privatpersoner 900 kr. Virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder skal betale 1.800 kr. for behandling af eller genoptagelse af en klage. Det nævnte gebyr reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks med virkning for klager, der modtages i nævnet fra og med den 1. februar 2017. Gebyret er endnu ikke reguleret for 2017, men vil blive teknisk efterreguleret.

Miljø- og fødevareklagenævnet påbegynder først behandlingen af en klage, når gebyret er modtaget. Klagegebyr opkræves af Miljø- og fødevareklagenævnet. Betaling af klagegebyr sker ved elektronisk overførsel eller ved indbetalingskort til Miljø- og fødevareklagenævnet. Gebyr skal indbetales indenfor en af Miljø- og fødevareklagenævnet fastsat frist. Hvis gebyret ikke indbetales inden udløbet af fristen, afvises klagen.

Vejledning om gebyrbetalingen kan findes på Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk/planklagenaevnet.

Gebyret bliver tilbagebetalt, hvis klagen bliver afvist, fordi klagefristen er overskredet, klager ikke er klage-berettiget eller fordi Miljø- og fødevareklagenævnet ikke har kompetence til at behandle

klagen.

Gebyret tilbagebetales også, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, eller hvis klager får helt eller delvist medhold i klagen. Hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af en frist for efterkommelse af afgørelsen som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Miljø- og fødevareklagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Hvis klager trækker klagen tilbage, mens sagen er under behandling i nævnet, vil gebyret som udgangspunkt også blive betalt tilbage. Miljø- og fødevareklagenævnet kan dog beslutte, at gebyret ikke tilbagebetales, hvis klagen trækkes tilbage på et tidspunkt, hvor nævnet allerede har foretaget en stor del af sagsbehandlingen.

Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 7, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg, den 26. marts 2021

Margit G. Laub
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Morten Bent Weiland

Haderslev Kommune, post@haderslev.dk, sopa@haderslev.dk

Miljøstyrelsen, mst@mst.dk;

Slot- og Kulturstyrelsen, post@slks.dk

Museum Sønderjylland, tekr@museum-sonderjylland.dk

Danmarks Naturfredningsforening/København, dn@dn.dk

Danmarks Naturfredningsforening/Haderslev, haderslev@dn.dk

Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, finn.borchsenius@sm.au.dk

Dansk Ornitologisk Forening, jorn.vinther.sorensen@gmail.com

Friluftsrådet centralt: fr@friluftsraadet.dk

Friluftsrådet Haderslev: soenderjylland@friluftsraadet.dk

FN SJS 2/2021
17. juni 2021

J.nr.: FN SJS 2/2021: Ansøgning fra Enderupskov Beboerforening om dispensation til opførelse af en bålhytte og en bade- bådebro på ejendommen matr.nr. 278, Enderupskov, Gram inden for fredningen af Gelsådal.

Fredningsnævnet har den 4. januar 2021 modtaget en ansøgning fra Haderslev Kommune på vegne Enderupskov Beboerforening om dispensation til opførelse af en bålhytte og en bade- bådebro på ejendommen matr.nr. 278, Enderupskov, Gram inden for fredningen af Gelsådal.

Ejendommen ligger i et område, der er fredet ved Overfredningsnævnets afgørelse af 28. december 1983.

Fredningsnævnet har den 22. april 2021 modtaget yderligere oplysninger fra Haderslev Kommune.

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 10. juni 2021.

Fredningsnævnet har besluttet at meddele dispensation til Enderupskov Beboerforening til det ansøgte på nærmere anførte vilkår. Begrundelsen fremgår under afsnittet ”Fredningsnævnets afgørelse”.

Sagens baggrund:

Af fredningsbestemmelserne fremgår:

”§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelse af de landskabelige, kulturhistoriske og naturhistoriske interesser, der knytter sig til området, og at forbedre offentlighedens adgang til færdsel og ophold i området.

§ 2. Bevaring af området.

Området skal bevares i dets nuværende tilstand. Der må således bl.a. ikke opføres ny bebyggelse, foretages terrænændringer eller ske tilplantning, medmindre det er tilladt i de følgende bestemmelser.

§ 3. Vandløbet.

Det nuværende forløb af Gelsåen må ikke ændres. Forvaltningen af vandløbet, herunder vedligeholdelsesarbejder i henhold til vandløbsregulativet, skal udføres på en sådan måde, at dyre- og plantelivet i åen tilgodeses i videst muligt omfang.

§ 4. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke foretages udnyttelse af forekomster i jorden eller foretages opfyldning, afgravning eller planering.

...

§ 5. Arealernes drift og pleje.

Det følger af § 2, at arealerne fortsat må benyttes landbrugsmæssigt. Dyrkede arealer må drænes og udgrøftes. Der må ikke foretages tilplantning - heller ikke til pyntegrønt eller juletræer - af arealer, der i dag ikke er tilplantet. Læhegn må kun plantes, hvis hegnet ikke vil fremkalde en forringet udsigt over ådalen, og kun efter fredningsnævnets godkendelse.

Forurening af naturen ved henkastning eller anbringelse af affald må ikke finde sted.

På udyrkede arealer har Sønderjyllands amtsråd ret til uden udgift for ejeren at foretage landskabspleje for at skabe gode betingelser for plante- og dyrelivet. Det er dog en betingelse herfor, at ejeren samtykker deri, eller - i mangel af sådan enighed - at fredningsnævnet godkender de påtænkte plejeforanstaltninger.

...

§ 6. Bebyggelse.

Der må kun opføres ny bebyggelse, såfremt den nye bygning enten er et læskur, hvis beliggenhed fredningsnævnet har godkendt, eller i øvrigt er erhvervmæssig nødvendig for den pågældende ejendoms drift som landbrugsejendom og opføres i umiddelbar tilknytning til eksisterende bygninger på ejendommen. Der må dog ikke opføres bebyggelse for pelsdyr- og fjerkræfarme, fasanerier eller drivhusgartnerier.

§ 7. Andre anlæg.

Der må ikke etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger. Eksempelvis må der ikke anlægges skydebane, motorbane, flyveplads eller oplags-, losse- eller bilophugningsplads. Der må heller ikke anlægges nye veje eller foretages vejreguleringer, og der må ikke føres luftledninger over det fredede areal. Teltlejr og campingplads må ikke etableres i området.

§ 8. Offentlighedens adgang.

Offentligheden har ret til gående færdsel på de strækninger, der er vist på fredningskortet med signatur for sti, herunder til at gå over åen ad den eksisterende spang ved matr.nr. 254, Enderupskov. De offentlige veje der har den nævnte signatur, må ikke nedlægges, medmindre der samtidig bevares mulighed for offentlighedens færdsel til fods.

...

Det pålægges Sønderjyllands amtsråd at anlægge og vedligeholde de stier, der ikke indgår i offentlig vej. Stierne må ikke gives en større bredde end 2 1/2 m, og stier, der ikke følger eksisterende vej, skal på vedkommende ejers forlangende hegnes ved amtsrådets foranstaltning.

...

§ 10. Dispensation.

En dispensation fra fredningsbestemmelsernes §§ 3-8 kan meddeles, når det ansøgte ikke vil komme i strid med fredningens formål, jfr. naturfredningslovens § 34.”

Der søges om dispensation til:

1) Bålhytte

Af ansøgningen fremgår:

”Den allerede indkøbte bålhytte er en 8-kantet konstruktion med en diameter på 8,4 m og en højde i midten ved røghullet på 3,4 m. Frihøjden under tagkonstruktionen er 2 m. Som det fremgår af det indsatte billede af samme bålhytte opsat andet steds, er hytten i udgangspunktet helt åben, men det er hensigten at 2-3 af siderne ud mod Stensbækvej skal lukkes. Der støbes punktfundamenter til at bære hver af de 8 hjørnestolper.

I midten af bålhytten etableres et bål sted i form af en brøndring, som indvendig beklædes med sten. Omkring brøndringen udlægges sand med henblik på at minimere risikoen for brand som følge af flyvende gnister fra bål stedet. I øvrigt udlægges flis i nødvendigt omfang, med henblik på at undgå mudder og smat inde i bålhytten.

Det sted, hvor bålhytten tænkes opsat, er et relativt plant område, så der er ikke behov for at foretage terrænreguleringer i forbindelse med opsætningen.”

2) Bade- og bådebro

Af ansøgningen fremgår:

”Broen skal være en flydebro idet vandstanden i vandløbet varierer en hel del (>1.5m). Størrelsen ca. 6x1,5 m. Broen fikses ved nedspuling af 2 pæle eller stolper i vandløbsbunden én i hvert hjørne tættest på vandløbsbredden. I nedstrøms ende monteres en bade-stige. Broen placeres så tæt på højre (nordlige) bred som muligt, dog sådan at den er helt fri af brinkens skåningsanlæg, så broen ikke støder imod brinken ved lave vandstande. Der etableres en landgang på minimum én meters bredde, hvor den ene ende hængsles på broen, mens den anden ende hviler på et glidefundament på bredden. Længden af landgangen tilpasses de faktiske forhold efter placeringen af selve flydebroen og den lavest forventet vandstand.”

3) Rydning af vegetation

Af ansøgningen fremgår:

”Forud for opsætningen af bålhytte skal der ske fældning og rydning af et område hertil. I det område hvor opstillingen påtænkes, findes primært en bevoksning af formodentlig selvsået Ahorn og mere eller mindre visne Tjørn. Det er hensigten at så mange af træerne som muligt bliver stående, så man kan få en oplevelse af at bålhytte står ”inde i skoven”.

Fra parkeringspladsen og græsplænen ved det nuværende opholdsareal skal der ryddes en stiforbindelse til bålhytten for nedfaldne grene og væltede træstammer, men det er formodentlig ikke nødvendigt med yderligere fældning eller rydning. Stiforbindelsen skal være en trampesti, eventuelt med udlægning af flis for at undgå mudder og smat, hvis det viser sig nødvendigt, men ellers uden fast belægning.

Fra parkeringsarealet og ned til bade- og bådebroen skal der ligeledes ryddes til en stiforbindelse.

Vegetationen består her af bl.a. selvsået Fuglekirsebær, Gyvel- og Brombærkrat og Hybenrose. Der foretages beskæring, fældning eller opgravning i nødvendigt omfang, sådan at

stiforbindelsen efterfølgende kan holdes farbar ved beskæring og fjernelse af ny opvækst med plæneklipper eller buskrydder. Igen er det tanken, at det skal være en trampesti, uden fast belægning.”

På kortet nedenfor ses placeringen af bålhytten, bade- bådebroen og stien. Hele området er omfattet af fredningen.

Haderslev Kommune er ikke af den opfattelse, at projektet vil medføre beskadigelser eller ødelæggelser af plantearter eller yngle- eller rasteområder for arter på Habitatdirektivets bilag IV. Haderslev Kommune har ikke et kendskab til forekomsten af arter på Habitatdirektivets bilag IV på arealet.

Der er nærliggende § 3 arealer syd for placeringen af bålhytten, men det vurderes, at bålhytten ikke vil medføre en påvirkning af disse.

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 10. juni 2021, hvor nævnet tillige har foretaget besigtigelse.

I mødet deltog formanden, dommer Margit Ø. Laub, det ministerudpegede medlem Kjeld Thamdorp og det kommunalt udpegede medlem Olaf Hansen. Desuden deltog Søren Winsløv på vegne ansøger, Thomas Mogensen på vegne Haderslev Kommune og Jørgen Clausen og Bent Karlsson på vegne Danmarks Naturfredningsforening.

Fredningsnævnets formand redegjorde for ansøgningen og de relevante dele af fredningsbestemmelserne.

Søren Winsløw anviste placeringen af bålhytten og redegjorde for ansøgningen. Enderupskov Beboerforening har modtaget kommunale midler til udvikling af landsbyen. Der er ønske om en bålhytte, der skal kunne fungere som et samlingssted for landsbyens beboere og til gavn for kanosejlere og lystfiskere. Materialerne til bålhytten er indkøbt. Området, hvor bålhytten ønskes placeret, er nogenlunde plant. Der vil skulle ryddes vegetation omkring bålhytten, men i øvrigt er placeringen valgt ud fra et ønske om et så begrænset indgreb i naturen som muligt. Bålhytten får en højde på 3,4 m.

Thomas Mogensen oplyste, at kommunen er indstillet på at give dispensation til bålhytten som følge af den valgte placering i en ”gryde”, langt fra åen og uden at bålhytten umiddelbart vil være synlig fra vejene og stierne i området.

Bent Karlsson oplyste, at Danmarks Naturfredningsforening kan tilslutte sig kommunens udtalelse, men at kommune som tilsynsmyndighed bør sikre sig, at der er styr på vedligeholdelsen af området herunder toilet og affaldshåndteringen.

Søren Winsløw anviste derefter placeringen af bade- bådebroen og redegjorde for ansøgningen. Der er som følge af den store variation i åens vandstand behov for en flydebro. Bade-bådebroen ønskes placeret højst 2-3 m fra vejbroen på åens nordlige brink.

Thomas Mogensen oplyste, at man kunne overveje en placering på den sydlige brink af hensyn til den beskyttede natur på den ønskede placering. Desuden vil terrænet være mere velegnet, da den sydlige brink ikke er så stejl.

Søren Winsløw oplyste, at beboerforeningen alene har fået tilladelse af lodsejeren til åens nordlige brink. Desuden er placeringen valgt af hensyn til strømforholdene.

Jørgen Clausen oplyste, at Danmarks Naturfredningsforening finder, at bådebroen vil være meget synlig og virke dominerende i det meget smukke naturområde, som ses fra vejbroen. Foreningen så derfor helst, at der blev valgt en anden placering nordlig for vejbroen.

Søren Winsløw oplyste, at beboerforeningen ikke har fået tilladelse af lodsejeren til at placere båd- broen nordligere på ejendommen. Desuden ses båd- broer som den i sagen omhandlede ofte placeret i tæt forbindelse med en vejbro. Det er erfaringen, at dem, der benytter sådanne broer, foretrækker en sådan placering på grund af adgangsforholdene. Desuden bør et bygningsanlæg i naturen placeres tæt på et andet bygningsanlæg for at begrænse påvirkningen. Det taler for, at båd- broen placeres så tæt som muligt på vejbroen.

Søren Winsløw oplyste i overensstemmelse med ansøgningen, at man i forbindelse med etableringen af bålhytten og bade- båd- broen ønsker at rydde vegetationen som anvist og ”anlægge” en trampesti.

Kommunen og Danmarks Naturfredningsforening havde ingen bemærkninger hertil.

Fredningsnævnets afgørelse

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet dispensere fra bestemmelserne i en fredning, når det ansøgte ikke er i strid med fredningens formål. Videregående afvigelser fra en fredning end nævnt i stk. 1, og helt eller delvis ophævelse af en fredning kan, jf. stk. 5, kun foretages efter reglerne om gennemførelse af fredninger.

Det er formålet med fredningen at sikre opretholdelse af de landskabelige, kulturhistoriske og naturhistoriske interesser, der knytter sig til området, og at forbedre offentlighedens adgang til færdsel og ophold i området.

Det er Fredningsnævnets vurdering efter besigtigelsen, at opførelse af en bålhytte og en bade- bådebro ikke har nogen nævneværdig negativ indvirkning på områdets landskabelige, kulturhistoriske eller naturhistoriske værdier. Fredningsnævnet har lagt vægt på, at bålhytten ikke vil være synlig fra vejen eller stierne i området. Bade- bådebroen bør – for at begrænse påvirkningen af landskabet mest muligt – anbringes så tæt som muligt på vejbroen på åens nordlige brink.

For så vidt angår ansøgningen om rydning af vegetationen og anlæggelse af en trampesti finder Fredningsnævnet, at dette indgår naturligt i projektet og uden, at dette har nogen nævneværdig negativ påvirkning af området. Anlæggelsen af en trampesti vil i øvrigt forbedre offentlighedens adgang.

Fredningsnævnet meddeler derfor i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, Enderupskov Beboerforening dispensation til det ansøgte på vilkår,

at det ansøgte udføres i overensstemmelse med ansøgningen, dog således at bade- bådebroen placeres så tæt som muligt på vejbroen.

Klagevejledning:

Der kan inden 4 uger efter den dag, denne afgørelse er meddelt, klages til Miljø- og fødevareklagenævnet over afgørelsen. Hvis afgørelsen er offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Borgere, virksomheder, myndigheder og organisationer skal indsende klagen til Miljø- og fødevareklagenævnets klageportal via borger.dk eller virk.dk.

Der er et direkte link til borger.dk og virk.dk via Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk/planklagenævnet.

Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb.

En klage skal være tilgængelig for førsteinstansen i Klageportalen senest kl. 23:59 på den dag, hvor klagefristen udløber. Det indebærer, at klager har godkendt og betalt gebyr/bestilt faktura i Klageportalen.

Klageren skal oplyse sit CPR-nummer eller CVR-nummer.

Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside indeholder information om beregning af klagefrister i de tilfælde, hvor en klager anmoder om at blive undtaget fra brug af Klageportalen.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr. Gebyret udgør for privatpersoner 900 kr. Virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder skal betale 1.800 kr. for behandling af eller genoptagelse af en klage. Det nævnte gebyr reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks med virkning for klager, der modtages i nævnet fra og med den 1. februar 2017. Gebyret er endnu ikke reguleret for 2017, men vil blive teknisk efterreguleret.

Miljø- og fødevareklagenævnet påbegynder først behandlingen af en klage, når gebyret er modtaget. Klagegebyr opkræves af Miljø- og fødevareklagenævnet. Betaling af klagegebyr sker ved elektronisk overførsel eller ved indbetalingskort til Miljø- og fødevareklagenævnet. Gebyr skal indbetales indenfor en af Miljø- og fødevareklagenævnet fastsat frist. Hvis gebyret ikke indbetales inden udløbet af fristen, afvises klagen.

Vejledning om gebyrbetalingen kan findes på Miljø- og fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk/planklagenaevnet.

Gebyret bliver tilbagebetalt, hvis klagen bliver afvist, fordi klagefristen er overskredet, klager ikke er klage-berettiget eller fordi Miljø- og fødevareklagenævnet ikke har kompetence til at behandle klagen.

Gebyret tilbagebetales også, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, eller hvis klager får helt eller delvist medhold i klagen. Hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af en frist for efterkommelse af afgørelsen som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Miljø- og fødevareklagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Hvis klager trækker klagen tilbage, mens sagen er under behandling i nævnet, vil gebyret som udgangspunkt også blive betalt tilbage. Miljø- og fødevareklagenævnet kan dog beslutte, at gebyret ikke tilbagebetales, hvis klagen trækkes tilbage på et tidspunkt, hvor nævnet allerede har foretaget en stor del af sagsbehandlingen.

Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 7, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg den 17. juni 2021

Margit O. Laub
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Enderupskov Beboerforening v/Kaja Fyhr, Stensbækvej 22, Enderupskov, 6510 Gram

Haderslev Kommune, post@haderslev.dk, thmo@haderslev.dk

Miljøstyrelsen, mst@mst.dk;

Slot- og Kulturstyrelsen, post@slks.dk

Museum Sønderjylland, tekr@museum-sonderjylland.dk

Danmarks Naturfredningsforening/København, dn@dn.dk

Danmarks Naturfredningsforening/Haderslev, haderslev@dn.dk

Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, finn.borchsenius@sm.au.dk

Dansk Ornitologisk Forening, jorn.vinther.sorensen@gmail.com

Friluftsrådet centralt: fr@friluftsraadet.dk

Friluftsrådet Haderslev: soenderjylland@friluftsraadet.dk

Fredningsnævnet for Syddjylland Sydlig del

Dokken 1
6700 Esbjerg
Tlf.: 9968 8800
E-mail: syddjyllandsyd@fredningsnaevn.dk

29. november 2023
FN SJS 52/2023

FN SJS 52/2023: Ansøgning fra Haderslev Kommune om dispensation til etablering af et klima-lavbundsprojekt inden for fredningen af Gelsådal

Fredningsnævnet har den 11. oktober 2023 modtaget en ansøgning fra Haderslev Kommune om dispensation til etablering af et såkaldt klima-lavbundsprojekt umiddelbart syd for byen Enderupskov, 6510 Gram, inden for fredningen af Gelsådal.

Fredningsnævnet har besluttet at nægte dispensation til det ansøgte i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, som anført i afsnittet ”Fredningsnævnets afgørelse”.

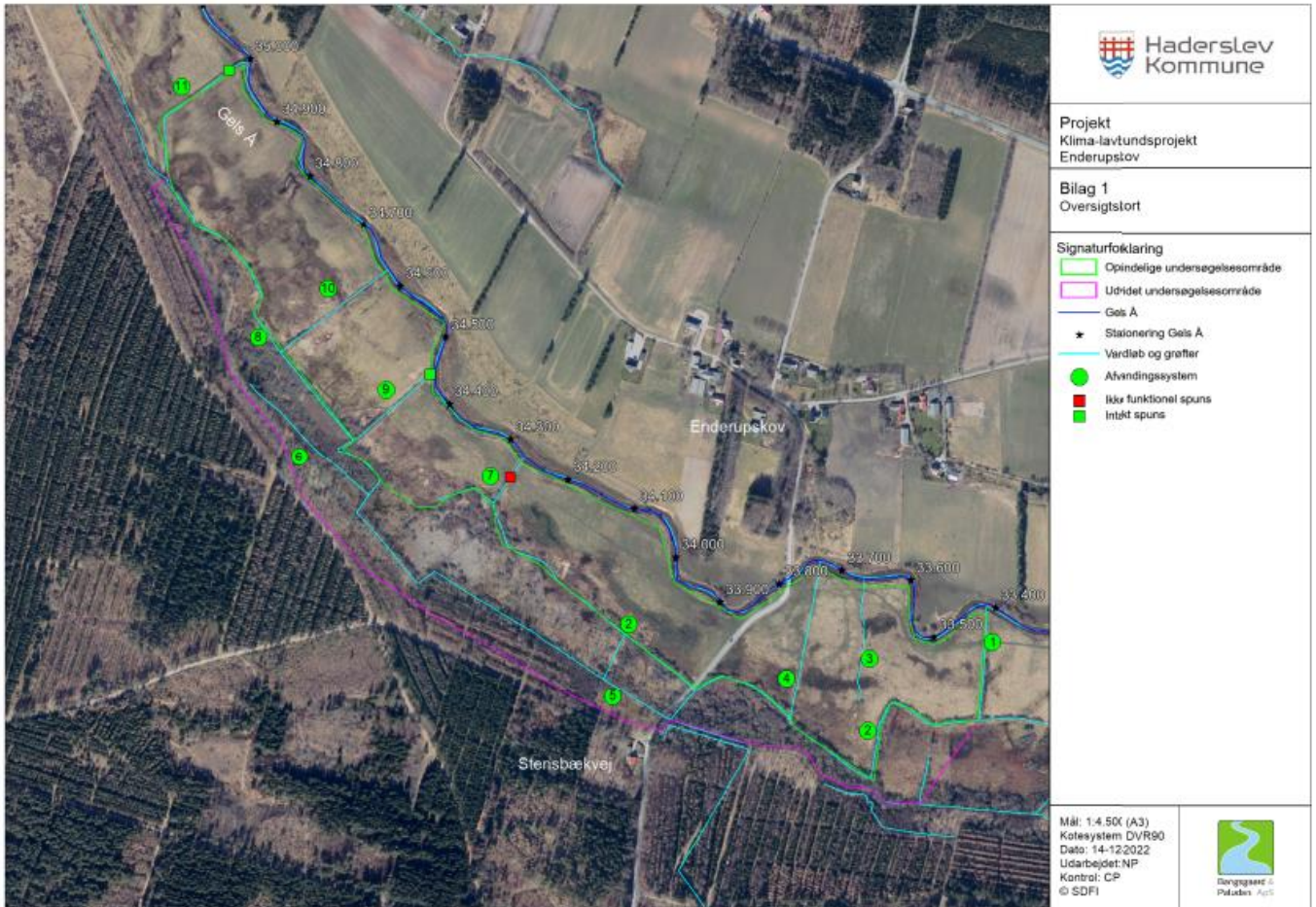
Sagens baggrund

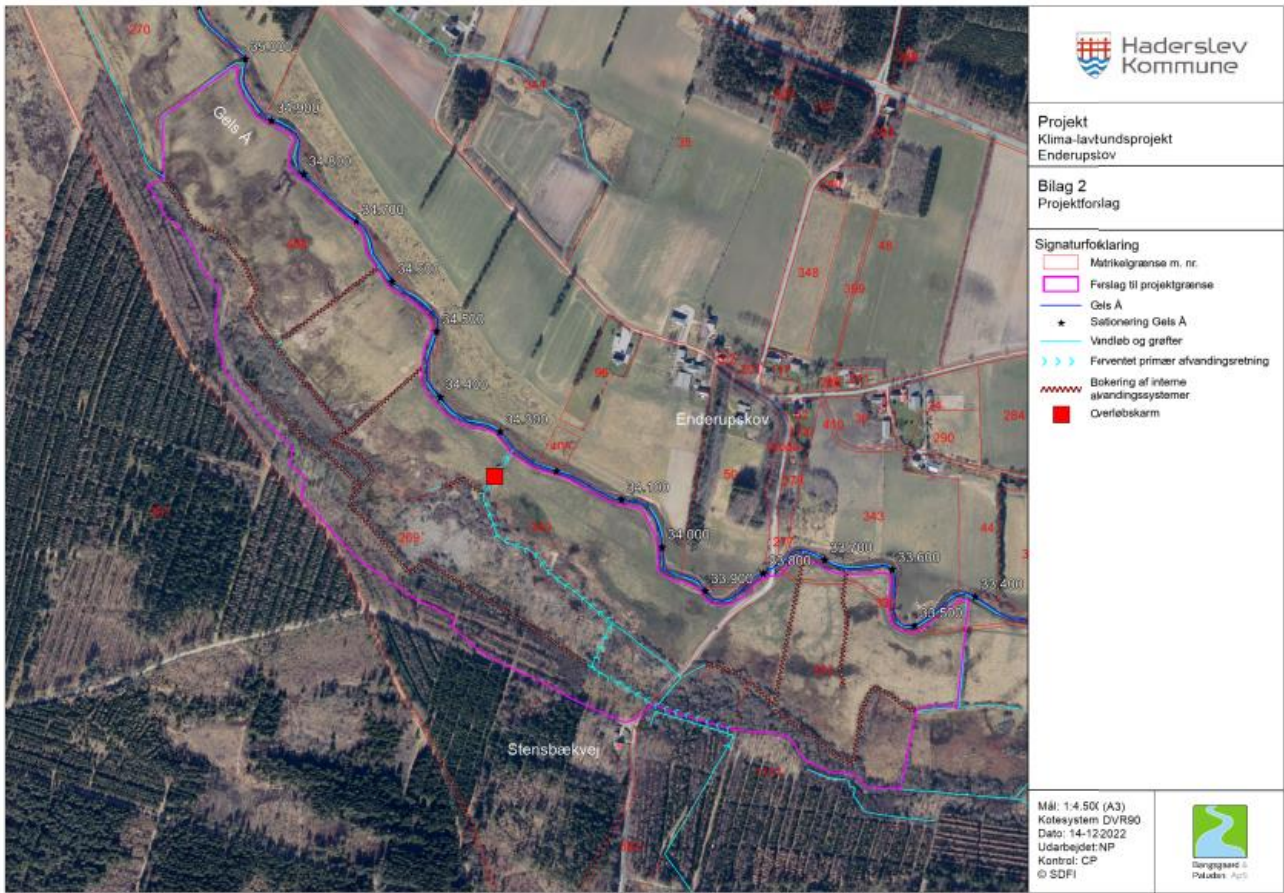
Det fremgår af ansøgningen, at kommunen inden for et område på ca. 33,4 hektar ønsker at etablere det nævnte klima-lavbundsprojekt med det formål at reetablere ådalen for derved at genskabe den naturlige hydrologi i området. Dette skal nærmere bestemt ske ved, at dræn og grøfter inden for projektområdet blokeres, jf. nærmere nedenfor, mens grøfter fra oplandet, som løber gennem området, hæves til terrænniveau.

Der foreslås blokering af samlet ca. 2,5 km grøft inden for projektområdet. Af hensyn til det landskabelige udtryk og den fremtidige drift anbefales det – i henhold til en teknisk forundersøgelse, som er udarbejdet af Bangsgaard & Paludan ApS – at grøfterne fyldes op i hele deres udbredelse til terrænniveau, samt at eksisterende overkørsler alene blokeres med jordfyld frem for opgravning. Det fremgår videre, at denne tilgang dog særligt kan være udfordrende vedrørende grøfterne i den sydlige del, der forløber i eller langs skovområderne. Dette som følge af, at der enten skal ske større rydninger for at tilgå grøfterne, eller at disse er beliggende i så våde områder, at de er svære at tilgå uden betydelige strukturskader på jordbunden.

Som alternativ til en fuldkommen opfyldning af grøfterne kan der i stedet foretages punktvis opfyldning af grøfterne – f.eks. ved at nedsætte vandfaste træplader, som indbygges i bund og skråningsanlæg, og som afslutningsvis tildækkes med jord ved lokale skraber, hvis muligt. Disse plader kan alternativt nedsættes manuelt på de strækninger, hvor det ikke er muligt at komme til med maskiner. Pladerne skal nedsættes med en indbyrdes afstand, som sikrer, at der ikke opstår en vand-spejlsforskel hen over pladen på mere end 10 centimeter.

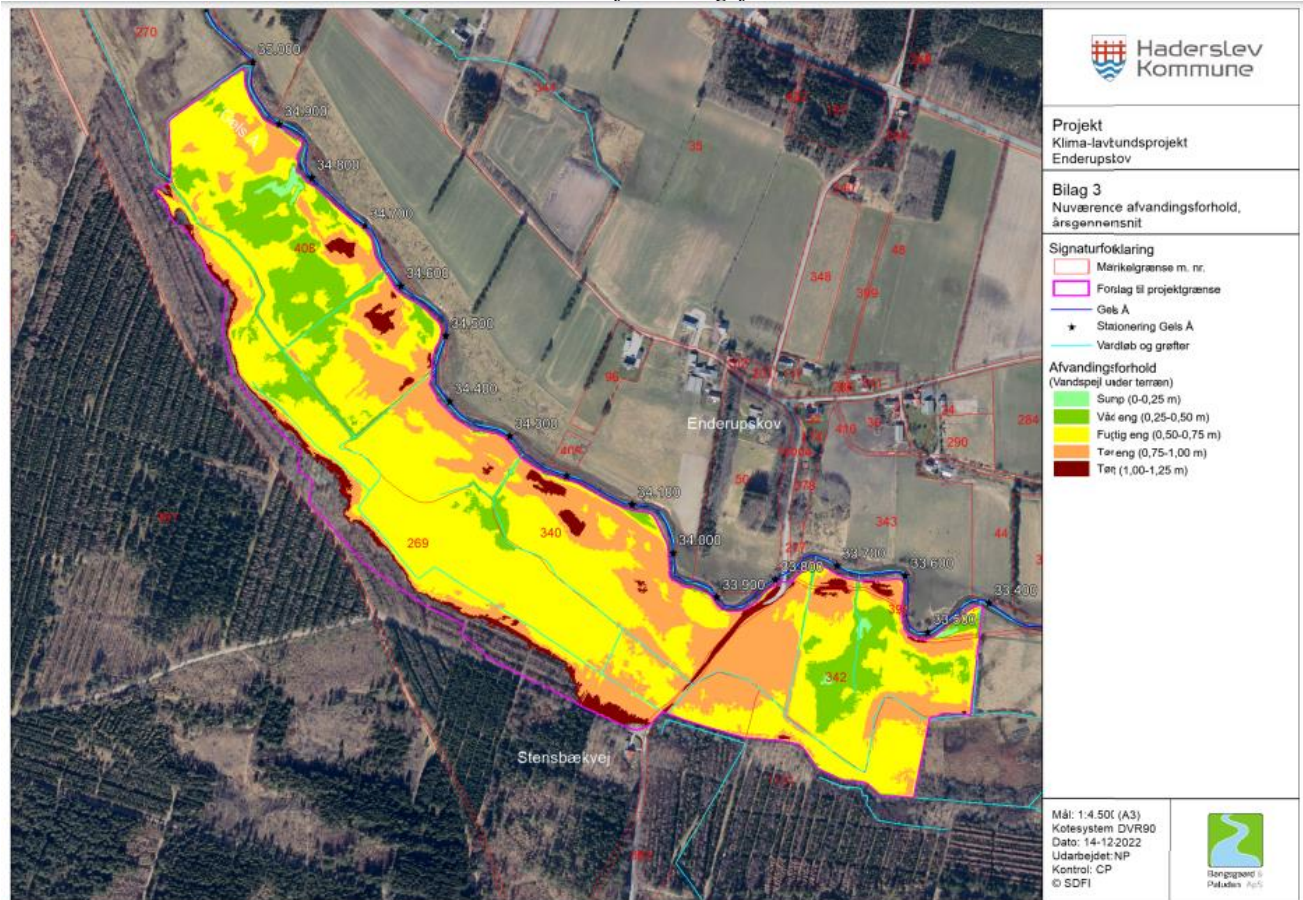
For grøfter på engen foreslås blokeringerne udført ved opfyldning med materiale fra etableringen af ny grøft kombineret med terrænskrab af oplægszoner omkring grøfterne (op til ca. 10 meter). For at sikre stabiliteten af opfyldningen anbefales det videre, at der ca. 10 meter fra udløbet af Gels Å ligeledes nedsættes en træplade i opfyldningen, samt at opfyldningen sker med overhøjde i forhold til det omgivende terræn, således at den overfladiske vandbevægelse begrænses på opfyldningsarealet med en heraf reduceret erosionsrisiko.

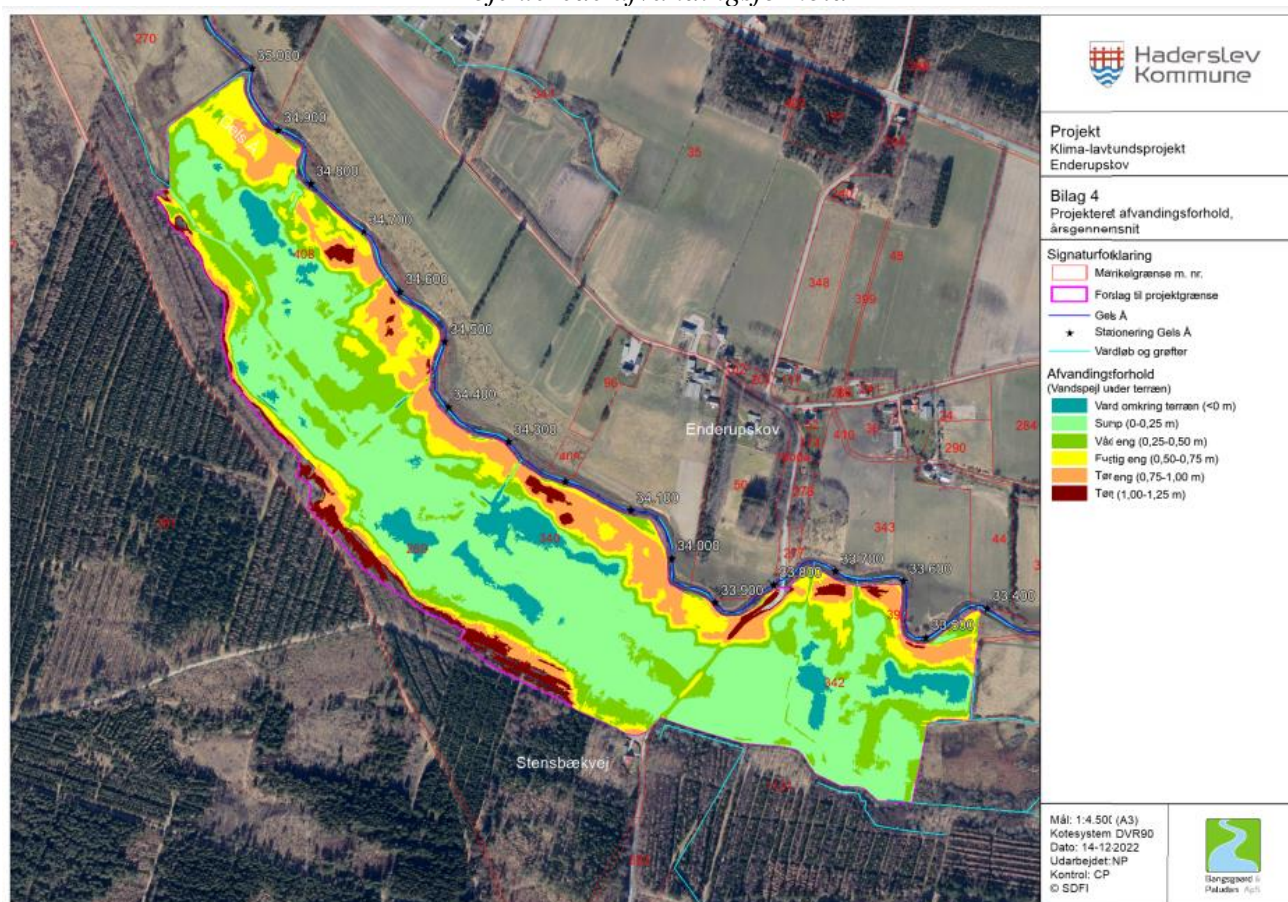

En realisering af projektet vil betyde, at området ændrer karakter fra ”overvejende tørt” til ”overvejende vådt” med mere eller mindre sumpede/fugtige enge, jf. billederne nedenfor.

Nuværende afvandingsforhold

Projekterede afvandingsforhold

Kommunen har vedrørende Natura 2000-områder og bilag IV-arter anført følgende:

”Overordnet vurderes projektet at kunne bidrage positivt til områdets natur. Indenfor projektområdet etableres naturlig hydrologi med et højere grundvandsspejl i størstedelen af projektområdet, hvilket vurderes til gavn for områdets naturværdier. Ved en realisering af projektet vil en permanent udtagning af landbrugsjord medføre, at den eksisterende natur kan udvikle sig i en positiv retning. Realiseringen skal dog ske under hensyntagen til eksisterende natur.

Overordnet vurderes dette projekt at kunne have en positiv indvirkning på Natura 2000 område nr. 83, habitatområde 78, idet kvælstoftilførslen til Vadehavet reduceres, hvilket vurderes til gavn for de marine naturtyper. Øvrige terrestriske naturtyper, søer, moser, vandløb m.v. vurderes ikke at blive berørte af projektet. Projektet vurderes videre ikke at få en negativ betydning for bilag IV-arter.

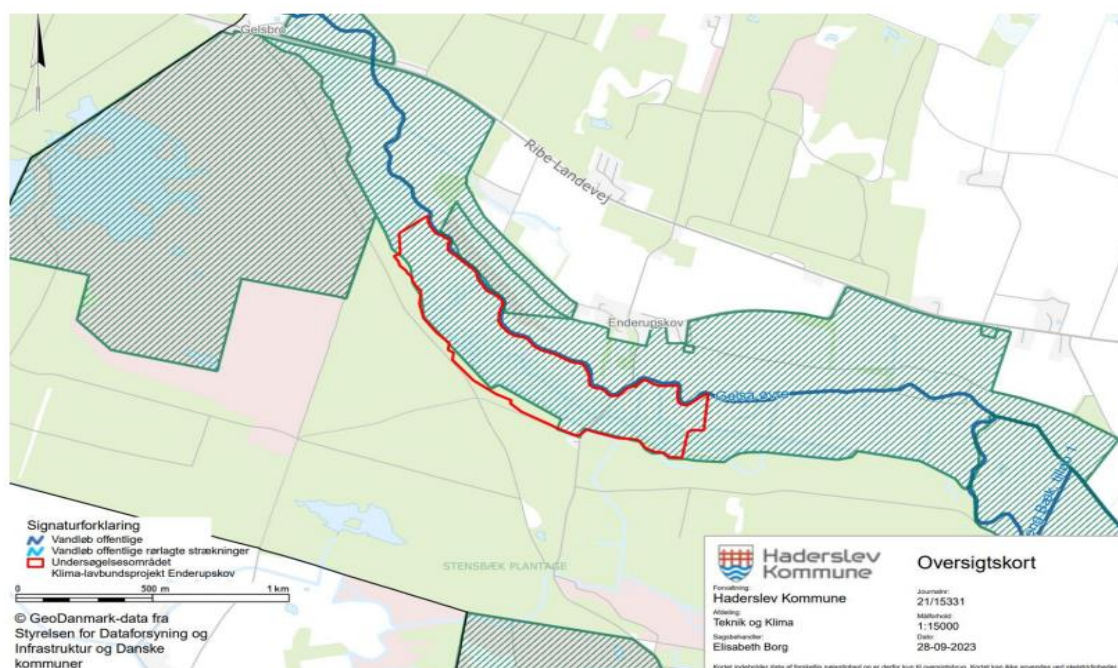
*Arternes udbredelse i området er angivet på baggrund af observationer og registreringer i faglig rapport fra DMU nr. 635 ”Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV”, som beskriver sandsynligheden for, at arten forefindes på lokaliteten. De arter, der tidligere er observeret i de 10*10 km kvadranter, der omfatter undersøgelsesområdet, er angivet i tabellen nedenfor:*

Tabel 2.: Bilag IV-arter indenfor 10 * 10 km kvadrat, som undersøgelsesområdet er en del af, i henhold til faglig rapport fra DMU nr. 635 "Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV".

Flagermus	Vandflagermus, Brunflagermus, Langøret flagermus, Sydflagermus, Troldflagermus, Pipistrelflagermus, dværgfaldermus,
Padder	Stor vandsalamander, Løgfrø, Spidssnudet frø
Reptiler	Markfirben
Pattedyr	Odder
Fisk	Snæbel (Gels Å er angivet som potentiale vandløb)

Der er desuden søgt efter arter i naturdata.dk d. 8. december 2022. Her fremgår det, at der er observeret spor efter odder i forbindelse med broen ved Stensbækvej i 2012. Det fremgår desuden, at der er fundet Birkemus i et område vest for Stensbækvej, og som videre afgrænses af afvandingsssystem 2 og 5 samt den nordlige grøft, som fører vand fra afvandingsystem 5 til 2 (Placering af afvandingsystem 2 og 5 fremgår af Bilag 1). Denne observation stammer fra 2020. Der er dermed sandsynligt, at disse arter fortsat findes i projektområdet, men projektet vurderes at få en positiv betydning for lokale bilag IV-arter.”

Stort set hele det omhandlede område, der ses på billedet nedenfor (benævnt ”undersøgelsesområdet), er beliggende inden for fredningen, jf. Overfredningsnævnets kendelse af 28. december 1983.

Figur 1. Oversigtskort, der viser undersøgelsesområdet ved klima-lavbundsprojektet (rød linje), vandløbet Gels Å (blå streg) samt en del af det fredede område "Gelsådalene ved Stensbæk Plantage" (skraveret grønt område).

De relevante fredningsbestemmelser fremgår nedenfor.

§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål at sikre opretholdelse af de landskabelige, kulturhistoriske og naturhistoriske interesser, der knytter sig til området, og at forbedre offentlighedens adgang til færdsel og ophold i området.

§ 2. Bevaring af området.

Området skal bevares i dets nuværende tilstand. Der må således blandt andet ikke opføres ny bebyggelse, foretages terrænændringer eller ske tilplantning, medmindre det er tilladt i de følgende bestemmelser.

§ 3. Vandløbet.

Det nuværende forløb af Gelsåen må ikke ændres. Forvaltningen af vandløbet, herunder vedligeholdelsesarbejder i henhold til vandløbsregulativet, skal udføres på en sådan måde, at dyre- og plantelivet i åen tilgodeses i videst muligt omfang.

§ 4. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke foretages udnyttelse af forekomster i jorden eller foretages opfyldning, afgravning eller planering.

Fredningen er dog ikke til hinder for, at forekomster i jorden udnyttes af vedkommende ejer til eget brug, når en sådan udnyttelse ikke kræver tilladelse efter råstofloven. Fredningen er heller ikke til hinder for fortsat råstofindvinding på matr.nr. 127, Enderupskov, i overensstemmelse med fredningsnævnets afgørelse af 13. maj 1975.

§ 10. Dispensation.

En dispensation fra fredningsbestemmelsernes §§ 3-8 kan meddeles, når det ansøgte ikke vil komme i strid med fredningens formål, jf. Naturfredningslovens § 34.

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har behandlet sagen på skriftligt grundlag.

Ved brev af 20. oktober 2023 har fredningsnævnet anmodet Haderslev Kommune, Miljøstyrelsen, Slot- og Kulturstyrelsen, Museum Sønderjylland, Danmarks Naturfredningsforening/København, Danmarks Naturfredningsforening/Haderslev, Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, Dansk Ornitologisk Forening og Friluftsrådet Haderslev om bemærkninger til ansøgningen med høringsfrist til den 6. november 2023.

Der er ikke modtaget bemærkninger.

Ved brev af 7. oktober 2023 har fredningsnævnet efterspurgt yderligere oplysninger hos kommunen.

Kommunen har i brev af 22. november 2023 svaret følgende:

”Fredningsnævnet for Sydjylland, sydlig del har d. 7. november 2023 henvendt sig til Haderslev Kommune for at få oplysninger om følgende:

- 1) hvordan forholdene i ådalen var på tidspunktet for Overfredningsnævnets kendelse af 28. december 1983, og*
- 2) om det, kommunen derfor ønsker, er at genskabe forholdene, som de netop var på tidspunktet for fredningskendelsen, eller om det rettelig er forholdene på et andet tidspunkt i historien, kommunen henholder sig til.*

Ad 1) Det kan være vanskeligt at beskrive de præcise forhold i området på tidspunktet for Overfredningsnævnets kendelse.

Haderslev Kommune har kontaktet de to pågældende lodsejere, der uafhængigt af hinanden beretter at grøfterne er etableret før 1983. Jorden nærmest Gels Å har været dyrket så længe lodsejerne husker og op til 1990’erne. I 1950-60’erne har der været overrisling af markerne.

Lodsejernes udsagn understøttes af luftfoto. Sammenholder man oversigtskortet på Bilag 1, hvor grøfterne er angivet, kan man se at disse også optræder på luftfoto fra fx 1975, der ses på Bilag 2.

Ad 2) Haderslev Kommune ønsker at etablere et klima-lavbundsprojekt, således der indenfor projektområdet så vidt muligt sker en reetablering af ådalen og herved en genskabelse af den naturlige hydrologi i området. Der er dermed ikke tale om at genskabe de forhold, der var gældende i 1983, men de forhold der var gældende før jorden er opdyrket.”

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningsnævnet kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddele dispensation fra en foreslået eller fastsat fredningsbestemmelse, når det ansøgte ikke strider mod formålet med fredningen.

Fredningen af Gelsådal er en såkaldt status quo-fredning.

Det fremgår af fredningsbestemmelsernes § 1, at formålet med fredningen blandt andet er at sikre opretholdelse af de landskabelige, kulturhistoriske og naturhistoriske interesser, der knytter sig til området.

Det fremgår videre af fredningsbestemmelsernes §§ 2 og 4, at området skal bevares i dets nuværende tilstand, og at der som følge heraf ikke må ske terrænændringer, herunder ved opfyldning, afgravning eller planering.

Da det ansøgte vil medføre en ikke uvæsentlig ændring af områdets karakter, uden at dette dog vil resultere i genskabelse af de forhold, der gjorde sig gældende på fredningstidspunktet, og da dette mål ifølge ansøgningsmaterialet ikke kan nås uden at foretage omfattende ændringer af terrænet, finder fredningsnævnet ikke, at der er grundlag for at meddele dispensation til det ansøgte, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

Den omstændighed, at projektet i det hele må antages at være til gavn for natur og miljø både i og uden for det omhandlede område, kan ikke føre til et andet resultat.

En ændring af forholdene vil herefter alene kunne ske ved en fornyet fredning af området, i hvilken forbindelse den eksisterende fredning ophæves.

Klagevejledning

Der kan klages over denne afgørelse til Miljø- og Fødevarerklagenævnet. Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen skal ifølge naturbeskyttelseslovens § 87 indgives via Miljø- og Fødevarerklagenævnets digitale selvbetjening, jf. vejledningen på Miljø- og Fødevarerklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø,
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevarerklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer (2016-niveau). Klagegebyret reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks som løbende offentliggjort i forslag til finanslov med virkning for klager, der modtages i Miljø- og Fødevarerklagenævnet fra og med den 1. februar 2017. Miljø- og Fødevarerklagenævnet offentliggør størrelsen af klagegebyret på sin hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret opkræves i forbindelse med klagens oprettelse i Miljø- og Fødevarerklagenævnets digitale selvbetjening. Klagen behandles først, når gebyret er betalt. Vejledning om gebyrbetalingen kan ligeledes findes på Miljø- og Fødevarerklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret tilbagebetales, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, hvis klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller hvis klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og

Fødevarerklagenævnets kompetence. Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af en frist for efterkommelse af en afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Miljø- og Fødevarerklagenævnet, så tilbagebetales gebyret dog ikke.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller hvis klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Fødevarerklagenævnet har truffet afgørelse i sagen. Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis Miljø- og Fødevarerklagenævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i parts-høring.

En dispensation må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 7, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at dispensationen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er meddelt.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg den 29. november 2023

Henrik Tosti
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Haderslev Kommune, elb@haderslev.dk, post@haderslev.dk
Miljøstyrelsen, mst@mst.dk
Slot- og Kulturstyrelsen, post@slks.dk
Museum Sønderjylland, planer@msj.dk
Danmarks Naturfredningsforening/København, dn@dn.dk
Danmarks Naturfredningsforening/Haderslev, haderslev@dn.dk
Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, finn.borchsenius@sm.au.dk
Dansk Ornitologisk Forening, gert.fahlberg@bbsyd.dk
Friluftsrådet Haderslev, h.j.suadicani@icloud.com